

Å finne på bilder i hodet: barn og ungdom om lesing

Rapport til Lesekommisjonen fra Kulturtanken

2026

Kulturtanken

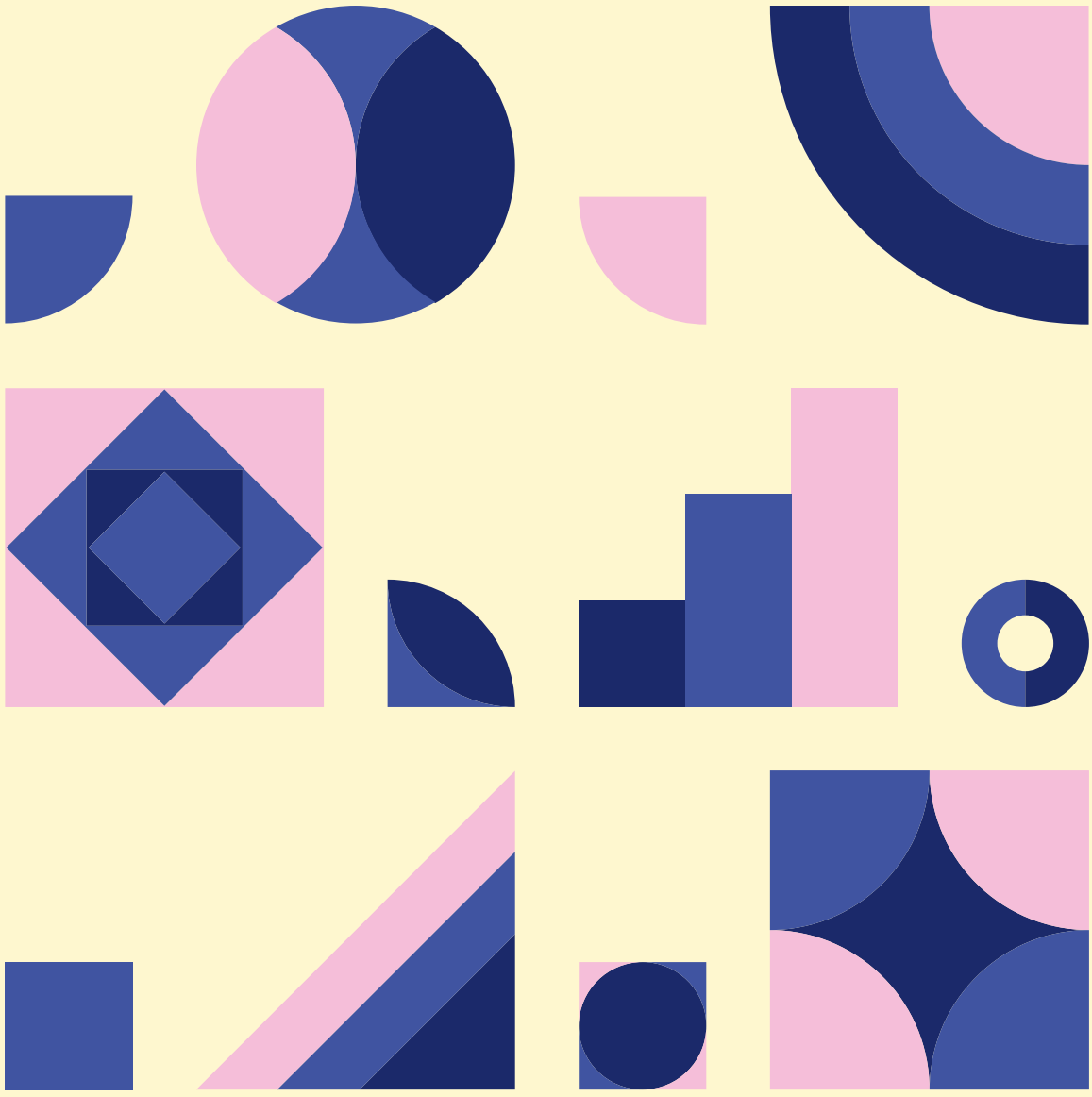

Innhold

Forord 4

Sammendrag 5

Barn og ungdoms anbefalinger om lesing 7

Del 1: Oppdragets formål og metode 8
Oppdraget fra Lesekommisjonen 8
Gjennomføring og metodisk tilnærming 9

Del 2: Spørreundersøkelsen 14
Begrensninger og viktige faktorer 14
Hvem svarte på undersøkelsen? 14
Kvantitative innspill fra barn og ungdom 15

Del 3: Innspill fra barn og ungdom 24
«Gøy», «kjedelig», «elsker det» – barn og ungdom om sitt forhold til lesing 24
«Synes det er litt vanskelig å lese» – betydningen av leseferdigheter 30
«Når jeg føler for å lese, leser jeg» – hvor, når og hvordan barn og ungdom leser 34
«Koselig hvis det er riktig bok man har funnet på biblioteket» – tilgang på lesestoff 44
«Kan få lyst hvis jeg finner en bra bok» – barn og ungdom vet hva de liker 48
«Det er så mye som er mer artig enn å lese» – hva barn og ungdom heller gjør enn å lese 56

Del 4: Intervjuer om lesing 60
– Hva skal du gjøre hvis du bor langt unna et bibliotek? Skal du bare *ikke* lese? 60
– Å lese er ikke min måte å lære på 62
– Jeg hører på lydbok én til to timer hver dag 64
– Voksne misforstår hvorfor mange tenåringsgutter ikke leser 66
– At mamma og pappa liker å lese, har nok vært viktig 68

Vedlegg 70
Vedlegg 1: Intervjuguiden 70
Vedlegg 2: Medvirkningsopplegg for barnehagebarn 72
Vedlegg 3: Spørreundersøkelsen 74
Vedlegg 4: Supplerende figurer fra spørreundersøkelsen 76

Forord

Denne rapporten er skrevet på bestilling fra Lesekommisjonen for å løfte barn og ungdoms stemmer og erfaringer i kommisjonens arbeid og legge til rette for at de skal kunne medvirke.

Lesekommisjonen er et ledd i regjeringens leseløft for å styrke leseferdighetene og stimulere til leseglede blant barn og ungdom. Kommisjonen skal beskrive hvordan barnehager og skoler kan jobbe med lesing, og anbefale konkrete tiltak. Kommisjonen skal også gi anbefalinger til lokale myndigheter, lærerutdanningene og tilbydere av etter- og videreutdanning.

Kulturtankens oppdrag har vært å lytte til og samle inn barn og ungdommers erfaringer med og meninger om lesing. Vi har hatt gleden av å møte barn og ungdom over hele landet, fra de yngste barnehagebarna til de eldste videregåendeelevene. I tre intensive uker har vi reist land og strand rundt og snakket med målgruppen. Noen elsker å lese, noen hater det, mens mange synes det er helt greit. Felles for alle møtene er at de har gitt innsikt i barn og ungdoms forhold til lesing, men også i hvem denne mangslungne gruppen faktisk er, akkurat nå, høsten 2026.

Vi ønsker å rette en stor takk til alle barn og ungdommer som har satt av tid til oss i en travel skole- og barnehagehverdag, som har delt av sin kunnskap om og erfaring med lesing, og som har gitt oss et unikt innblikk i hvordan det er å vokse opp i dag. Vi vil også rette en stor takk til alle lærere og skoleadministrasjoner og alt pedagogisk personale som på kort varsel har gitt oss tilgang til sine barn og elever.

Vi i Kulturtanken er ekstra takknemlige overfor våre viktige samarbeidspartnere i fylker og kommuner som har hjulpet oss med å få kontakt med skoler og barnehager, og som har vært helt uvurderlige for å få på plass et godt intervjuoppsett i et oppdrag med kort prosjektperiode. En særlig takk går til DKS-administrasjonene i Finnmark, Trøndelag, Møre og Romsdal, Telemark, Vestfold, Østfold og Agder for å ha formidlet slik kontakt.

Vi ønsker å takke Stiftelsen LESE som svært velvillig ga oss tilgang til sitt kontaktnett av lærere i skolene, noe som bidro til at 1555 barn og ungdommer svarte på den skriftlige spørreundersøkelsen som ble sendt ut. En stor takk rettes til fylkesbibliotekene i Rogaland, Trøndelag og Nordland, som i samarbeid med folkebibliotekene videreformidlet til barnehager invitasjonen om å gjennomføre et medvirkningsopplegg. Vi vil også takke kommunene Rollag, Flesberg og Nore og Uvdal for å ha videreformidlet invitasjonen til barnehager, og universitetslektor ved Universitetet i Sørøst-Norge, Elisabeth Hovde Johannesen, for å ha bidratt i utformingen av barnehagenes medvirkningsopplegg. Vi vil også takke Dysleksi Bergen og Kultur i Gamle Oslo (KIGO) for å ha satt oss i kontakt med barn og ungdommer.

Sammendrag

Rapporten er skrevet på oppdrag fra Lesekommisjonen. Formålet med rapporten er å løfte barn og ungdoms stemmer og erfaringer og å legge til rette for at de skal kunne medvirke i kommisjonens arbeid med å utforme anbefalinger til skoler, barnehager og lokale myndigheter og til lærerutdanningene og tilbydere av etter- og videreutdanning.

Rapporten presenterer erfaringer og innspill fra barn og ungdom i alderen 1 til 19 år. Totalt har 1887 barn og ungdommer delt sine meninger om og erfaringer med lesing. 137 barn og ungdommer mellom 2 og 19 år har deltatt i gruppeintervjuer. 190 barn har deltatt i et medvirkningsopplegg gjennomført i regi av barnehagene. 1555 barn og ungdommer på mellomtrinnet og ungdomsskolen har deltatt i en spørreundersøkelse. I tillegg blir fem elever presentert gjennom personlige intervjuer. De som har deltatt, har ulike bakgrunner og ulike forutsetninger og behov.

For å sikre geografisk spredning og deltagere med ulik sosioøkonomisk bakgrunn er gruppeintervjuene gjennomført i fem forskjellige landsdeler.

Rapporten systematiserer innspill og erfaringer og gjengir direkte sitater. Til sammen belyses seks temaer: forholdet til lesing, betydningen av leseferdigheter, lesevaner, tilgang på bøker, valg av bøker og konkurrenter til lesing. På bakgrunn av innspillene fra barna og ungdommene har vi formulert ti anbefalinger.

Rapporten består av fire deler. Del 1 presenterer oppdraget og hvordan det er løst. Del 2 presenterer spørreundersøkelsen og den kvantitative analysen av svarene. Del 3 er en systematisering av innspillene som er samlet inn gjennom gruppeintervjuene og gjennom medvirkningsopplegget i regi av barnehagene. Del 4 består av intervjuer med fem barn og ungdommer om deres forhold til lesing.

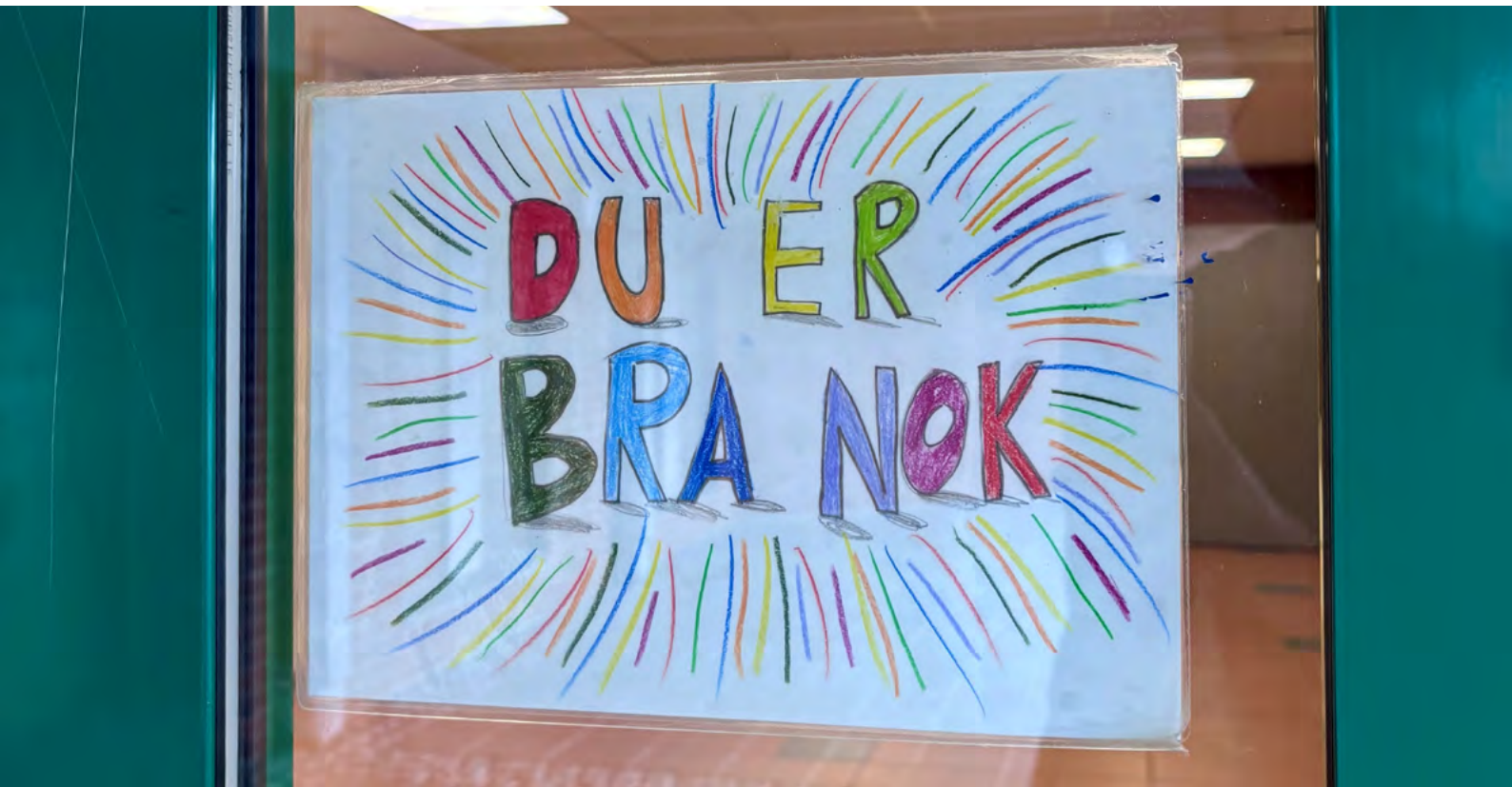

HER
FINNER DU
MORSOMME,
SPENNENDE
SERIER
BLÅLYS- serien
INGENLUND- serien
Kass og Tycho
Superbitchene
KRYPTO
Verdens kuleste gjeng
Bøker i Kepler 62-serien
HÅNDBOK FOR SUPERHELTER
EN PINGLES DAGBOK
MARITA LIABO
MINNETYVEN

Barn og ungdoms anbefalinger om lesing

1. Lytt til oss når vi sier hva vi vil lese! De fleste av oss har veldig klare tanker og meninger om hvilke bøker vi liker.
2. Sats enda mer på skolebibliotekene! Gjør dem til et sted hvor vi finner mange bøker vi har hørt om og har lyst til å lese.
3. Vi ønsker oss mer tid på skolen til å lese det vi har lyst til å lese – helst uten at noen forstyrrer, og uten at noen gir oss oppgaver om det vi har lest. Mange barn og ungdommer blir rolige av å lese.
4. Det er viktig at vi får bøker som er tilpasset nivået vi leser på, med tanke på både innhold og språk. Noen av oss synes det er vanskelig å lage egne bilder i hodet når vi leser, og da er det ekstra viktig at vi får tegneserier, eller at bøkene har illustrasjoner eller bilder.
5. I kampen mot mobilen taper boka 😕. Skolen og lærerne kan hjelpe oss med å lage gode vaner. Derfor trenger vi mer fysiske bøker og mindre skjerm på skolen.
6. Dere må gjerne gi oss belønning for at vi leser 😊. Vi liker lesekampanjer med fine premier, men et sukkertøy fra læreren kan også fungere.
7. Vi liker å få boktips – fra influensere, TikTok, idrettsforbilder, venner, foreldre og skolebibliotekaren. Heng gjerne opp plakater med boktips der vi faktisk oppholder oss på skolen.
8. Vis oss og fortell oss hvorfor det er viktig å lese! Vi vet vi trenger det for å utvikle oss, for å lykkes i arbeidslivet og for å kunne ta gode og informerte valg, men det er ikke alltid så lett å prioritere det likevel.
9. Alle barnehagebarn trenger at voksne leser høyt for dem – gjerne i en egen lesekrok med sofa og puter. Der kjenner vi oss avslappet og koser oss veldig sammen med de andre barna og de voksne som leser for oss.
10. I barnehagene bør det være bøker overalt! Vi vil ha bøker som er gøye og spennende, og det beste er om vi kan låne dem med hjem, sånn at vi kan lese dem der også.

Del 1: Oppdragets formål og metode

Oppdraget fra Lesekommisjonen

Lesekommisjonen ga den 17. april 2026 Kulturtanken i oppdrag å innhente barn og ungdoms stemmer om lesing og levere en rapport innen 8. oktober 2026.

Kulturtanken er statens forvaltningsorgan for barne- og ungdomskultur og er underlagt Kultur- og likestillingsdepartementet. Vår visjon er at alle barn og ungdommer skal ha like muligheter til å oppleve, delta i og skape kunst og kultur.

Kulturtanken skulle utføre oppdraget innenfor noen overordnede rammer: Lesekommisjonen ønsket et så bredt utvalg som mulig av barn og elever, fra barnehagebarn til elever i videregående opplæring, med geografisk spredning og med ulike bakgrunner og ulike forutsetninger og behov. Lesekommisjonen ønsket å involveres i utformingen av spørsmål, men utover dette sto Kulturtanken forholdsvis fritt i sitt arbeid med rapporten.

Avgrensninger

To viktige avgrensninger har hatt betydning for arbeidet med denne rapporten – etiske hensyn og prosjektperioden:

Etiske hensyn
Ingen personavslørende opplysninger er del av det innsamlede materialet. Dette innebærer blant annet at heller enn å gjøre lydopptak av gruppeintervjuene har vi gjort grundige referater. Vi har heller ikke hatt åpne tekstfelt i spørreundersøkelsen.

Alle barna og ungdommene som deltar, har hatt anledning til å reservere seg fra å delta, og vi ivaretar anonymiteten deres.

Prosjektperiode
For å nå et bredt utvalg av målgruppen har vi samlet innspill i samarbeid med barnehager og skoler. Oppdraget ble gitt Kulturtanken sent i skoleåret 2025/2026, med sommerferien ikke langt unna. Vi har tilpasset oss skolenes timeplan – tiden rett før og etter sommerferien var uegnet for å gjennomføre samtaler med barna og ungdommene.

Tiden frem til skolenes sommerferie ble brukt til å definere og planlegge oppdraget, utforme intervjuguiden i samarbeid med noen av Lesekommisjonens medlemmer, og gjennomføre samtaler med utvalgte elever og barnehagebarn.

Tiden fra skolestart og frem til ultimo september ble brukt til å innhente materialet som ligger til grunn for rapporten. Det ble gjennomført 33 gruppeintervjuer og sendt ut en spørreundersøkelse til skolene og et medvirkningsopplegg til barnehagene.

Da innspillene og erfaringene fra målgruppen var innhentet, ble de påfølgende 2,5 ukene brukt til å gjennomgå og systematisere materialet og skrive rapporten.

Denne trykte versjonen av rapporten skiller seg fra rapporten som ble levert Lesekommisjonen 8. oktober, ved å være noe fyldigere og mer forseggjort. Den inneholder også de personlige elevintervjuene i del 4 som ikke var del av den opprinnelige rapporten.

Gjennomføring og metodisk tilnærming

Rapporten presenterer barn og ungdoms innspill og erfaringer knyttet til lesing. Totalt har 1887 barn og ungdommer deltatt og gitt innspill. Innspillene er fremskaffet på flere måter.

Vi har gjennomført gruppeintervjuer med målgruppen, sendt ut en spørreundersøkelse til elever på mellomtrinnet, ungdomstrinnet og i videregående skole, og invitert barnehager til å løfte frem erfaringer og innspill gjennom et medvirkningsopplegg. Gruppeintervjuene, svarene fra spørreundersøkelsen og innspillene fra barnehagene gir til sammen et bredt utvalg av stemmer og erfaringer, og er et resultat av bred involvering av barn og ungdom fra hele landet.

Utforming av spørsmål

Da Kulturtanken fikk oppdraget, forelå det et forslag til spørsmålssett som Lesekommisjonen hadde utformet. De endelige intervjuguidene for henholdsvis skoleelever og barnehagebarn ble utformet i dialog med kommisjonen og etter testing med målgruppen. Disse intervjuguidene dannet også utgangspunktet for spørreundersøkelsen.

Gruppeintervjuene

Kulturtanken har gjennomført gruppeintervjuer med barn og ungdom fra hele Norge, i aldersspennet 2 til 19 år, det vil si fra de yngste i barnehage til de eldste i videregående skole. 137 barn og ungdommer har deltatt i gruppeintervjuer.

Vi har gjennomført til sammen 33 intervjuer, inkludert testintervjuene. Intervjuene fordeler seg som følger på de fem alderstrinnene:

- barnehage: fem intervjuer
- småtrinnet: åtte intervjuer
- mellomtrinnet: åtte intervjuer
- ungdomsskole: sju intervjuer
- videregående skole: fem intervjuer

Utvalget og reisene

For å sikre god geografisk spredning delte vi landet opp i fem områder: øst, vest, sør, midt og nord. På hver reise ble det gjennomført fire til seks gruppeintervjuer fordelt på de fem alderstrinnene. Vi ønsket å besøke by og land, små og store skoler og barnehager samt områder med ulik sosioøkonomisk demografi. Også barn med samisk morsmål har deltatt i samtalene.

Med god hjelp fra DKS-samarbeidspartnere i fylker og kommuner bestemte vi oss for fem destinasjoner, og i løpet av tre uker i september 2026 har vi besøkt en stor og en liten kommune og tre mellomstore, målt i folketall. Av anonymiseringshensyn oppgir vi ikke navnet på kommunene.

Øst:
I øst besøkte vi en stor bykommune med store geografiske forskjeller og betydelige sosioøkonomiske utfordringer, blant annet høy barnefattigdom. Vi gjennomførte gruppeintervjuer med i alt 23 elever fra små- og mellomtrinnet, ungdomsskole og videregående skole.

I tillegg ble det gjennomført to gruppeintervjuer i to barnehager på det sentrale Østlandet, hvor til sammen tolv barn deltok.

Det ble gjennomført testintervjuer på det sentrale Østlandet i juni 2026. Vi snakket med til sammen åtte elever på små- og mellomtrinnet på en skole, og med en gruppe på fire barn i en barnehage.

Vest:
På Vestlandet reiste vi til en mellomstor bykommune med betydelige og godt dokumenterte sosioøkonomiske levekårsutfordringer. Her gjennomførte vi gruppeintervjuer med 16 barn og ungdommer i barnehage, ungdomsskole og videregående skole.

Sør:
I Sør-Norge besøkte vi en mellomstor kommune med befolkningsvekst, industrihistorie, et sterkt lokalsamfunn og et godt utbygd tjenestetilbud. Det ble gjennomført gruppeintervjuer med barnehagebarn og elever på små- og mellomtrinnet og videregående skole. Til sammen deltok 24 barn og ungdommer.

Midt:
I Midt-Norge gjennomførte vi gruppeintervjuer med barn på små- og mellomtrinnet i en liten kommune innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. 21 barn deltok. Kommunen er en tradisjonell distriktskommune med sterke utdanningsresultater.

Nord:
I vår nordligste landsdel reiste vi til en regional gigant, en by som fungerer som et viktig regionalt sentrum for utdanning, handel og tjenester, og som kjennetegnes av en ung befolkning og sterk befolkningsvekst.

Byen befinner seg innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Vi gjennomførte gruppeintervjuer på små-, mellom- og ungdomstrinnet samt i videregående opplæring. 29 elever deltok.

Blant deltagerne er det en svak overvekt av jenter (55 prosent). Dette skyldes hovedsakelig at det ble gjennomført tre gruppeintervjuer i barnehage og videregående skole hvor ingen eller svært få gutter deltok.

Figur 1. Deltagere i gruppeintervjuer. Antall barn og ungdom som deltok i gruppeintervjuer, fordelt på region, skoletrinn og kjønn.

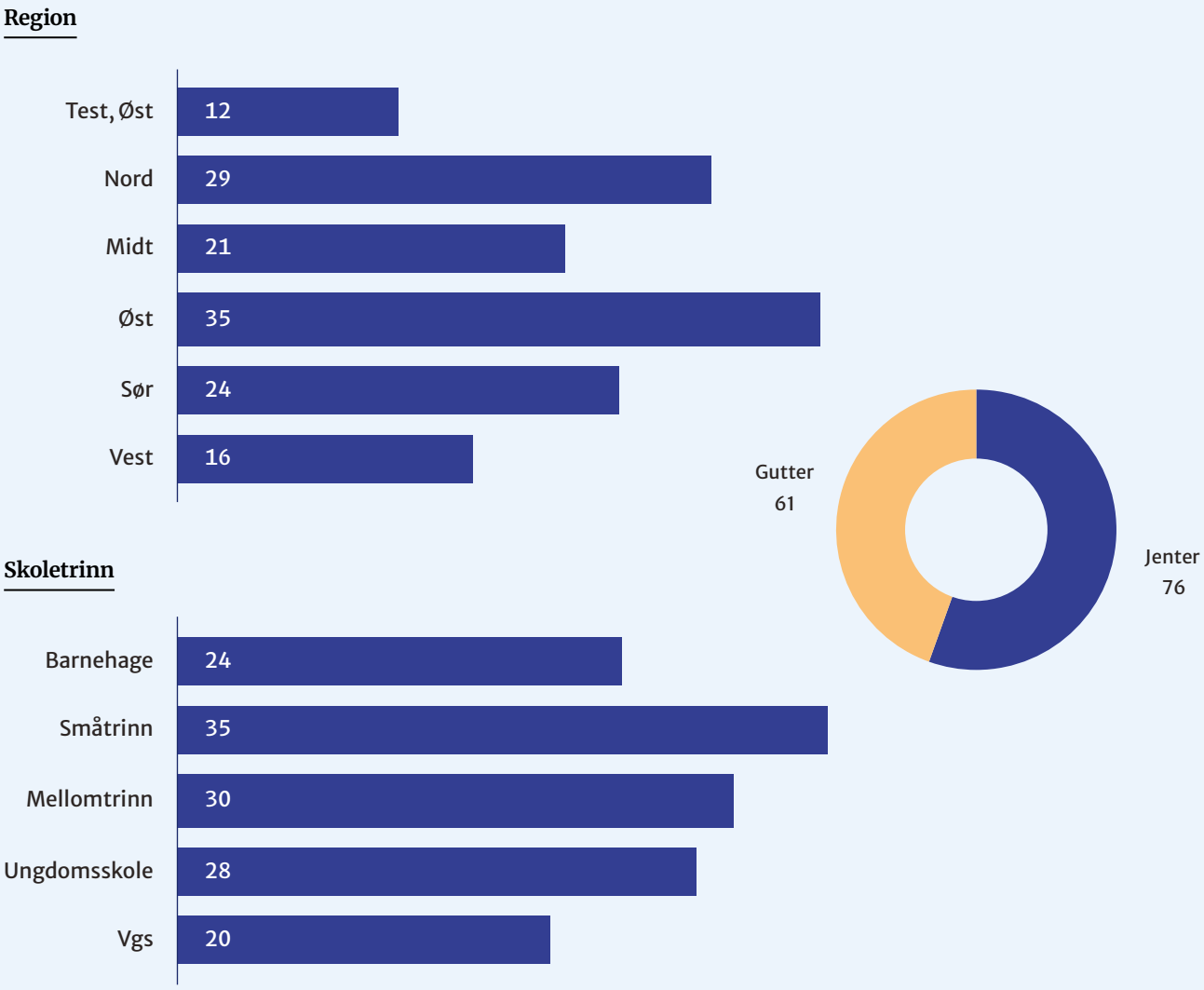

Hvordan gruppeintervjuene har blitt gjennomført
Alle gruppeintervjuene, bortsett fra tre, ble gjennomført med samme samtaleleder. Det ble skrevet grundige referater fra alle gruppeintervjuene, og tre ulike personer har vært referenter. De fleste samtalene har vært med grupper på fire barn eller ungdommer og har vart mellom 30 og 45 minutter.

Vi har fått svært god hjelp fra lærere, pedagogisk personale og skoleledelse til å sette sammen gruppene. Vi har bedt om jevn kjønnsfordeling, elever som har ulik tilnærming til det å lese, både elever som liker å lese, og elever som ikke liker det, samt barn og ungdom med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. For utbyttet av gruppeintervjuene har det også vært viktig med grupper som fungerte godt sammen – grupper hvor deltagerne ga hverandre rom til å snakke og lyttet til både samtalelederen og hverandre.

Metode og spørsmål
I barnehagene begynte vi gruppeintervjuene med å se på et utvalg av bøker de hadde i barnehagen, og ga barna mulighet til å fortelle om bøkene og lesestundene i barnehagen. Det samme spørsmålssettet ble benyttet både i gruppesamtalene og i medvirkningsopplegget som ble gjennomført i regi av barnehagene selv. Opplegget er lagt ved som vedlegg 2.

Spørsmålene i grunnskolen og i videregående skole var de samme, og strukturen på gruppeintervjuene var også lik, men det ble gjort aldersadekvate tilpasninger.

På grunnskolen startet alle intervjuer med at vi la ut et stort, hvitt ark midt på bordet, hvor vi skrev LESE (eventuelt LOHKAT eller LÖÖKH på henholdsvis nord- og sørsamisk) med store bokstaver midt på arket. Gjennom hele samtalen skulle så elevene skrive og tegne assosiasjonene som ordet ga dem.

Etter en introduksjonsrunde stilte vi hver enkelt elev det samme spørsmålet, med de samme underspørsmålene:

1. Hva synes du om det å lese?

- Liker du å lese?
- Hva leser du?
- Når leser du?

Når elevene hadde svart på disse spørsmålene etter tur, hadde vi også gjerne vært innom flere av de andre hoved- og underspørsmålene i intervjuguiden. De fire andre hovedspørsmålene var:

2. Når har du lyst til å lese?
3. Hva trenger du eller vennene dine for å lese mer?
4. Hva kan skolen eller læreren gjøre for at du vil lese mer?
5. Hva er deres ene viktige tips til de som bestemmer for å få barn og ungdom til (å få lyst til) å lese mer?

Hele intervjuguiden er lagt ved som vedlegg 1.

Intervjuguiden ga samtalen struktur og fungerte som en invitasjon til å fortelle og dele tanker om ulike temaer, men vi ønsket å legge til rette for en åpen utveksling, og åpnet for at deltagerne selv skulle ha anledning til å påvirke samtalen.

Eget medvirkningsopplegg for barnehagebarn

Det ble utarbeidet et eget medvirkningsopplegg for barnehagebarn, der pedagogene og barnehagepersonalet selv samlet inn erfaringer og innspill fra de yngste barna. Tjue barnehager deltok og sendte inn innspill på vegne av 190 barn. Barna som deltok, var i aldersspennet 1–6 år, med en medianalder på 5 år, og 54 prosent av dem var jenter og 46 prosent gutter.

Invitasjonen til barnehagene om å delta og gi innspill ble delt av fylkesbibliotekene i Rogaland, Trøndelag og Nordland. Alle disse har et godt samarbeid med folkebibliotekene og barnehagene om Tøyveskebiblioteket. Tre kommuner i Telemark, med egne satsinger på lesing i barnehagene, bidro også til å dele invitasjonen. Gjennom Tøyveskebibliotek-nettverket ble invitasjonen spredt til barnehager som er opptatt av lesing og har god tilgang på bøker gjennom samarbeid med bibliotekene.

Alle barnehagene som har sendt inn innspill, deltar i trekningen av et forfatterbesøk.

Medvirkningsopplegget som ble sendt til barnehagene, er lagt ved som vedlegg 2.

Spørreundersøkelsen

Til tross for at vi fikk et godt tilfang av erfaringer og meninger fra barn og ungdom i gruppeintervjuene, ønsket vi ytterligere bredde i utvalget. Ved hjelp av Stiftelsen LESE sendte vi ut en spørreundersøkelse til lærere med klasser som deltok i fjor, eller skal delta i år, i Bokslukerprisen, Uprisen eller Ungdommens kritikerpris.

Alle klassene som har svart på undersøkelsen, er med i trekningen av et forfatterbesøk med en populær og aktuell forfatter tilpasset målgruppen. I løpet av knappe to uker fikk vi inn hele 1555 svar.

Spørsmålsoppsettet er basert på intervjuguiden. Fordi ingen personavslørende opplysninger skulle være del av det innsamlede materialet, hadde vi ikke åpne tekstfelt i spørreundersøkelsen, kun spørsmål med gitte svaralternativer. Spørsmålene ble utformet i samarbeid med Stiftelsen LESE.

Spørreundersøkelsen i sin helhet er lagt ved som vedlegg 3.

Personlige intervjuer

I denne trykte versjonen av rapporten har vi supplert materialet med fem mer personlige og utførlige elevintervjuer. Mens de øvrige barna og ungdommene bidrar anonymt, presenteres disse elevene med fornavn og bilde. De fem har ulik bakgrunn og ulike forutsetninger for lesing, og sammen med de 1882 andre deltagerne bidrar de til å synliggjøre bredden i barn og ungdoms leseerfaringer.

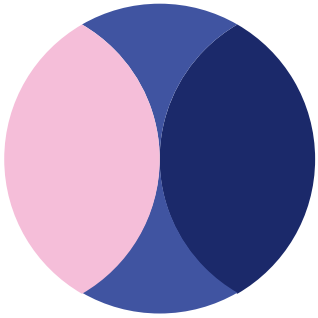

Bok
LOVE = Riding
Love
Love
Love

Del 2: Spørreundersøkelsen

Begrensninger og viktige faktorer

Spørreundersøkelsen resulterte i svar fra hele 1555 elever. Datamaterialet er derfor stort nok til at resultatene kan gi oss en indikasjon på hvordan det generelt står til med barn og ungdoms forhold til lesing rundt om i Norge. Materialet er også stort nok til at det er hensiktsmessig å se på resultatene for ulike grupper.

Samtidig er det viktig å huske at de klassene som har blitt spurt om å svare på undersøkelsen, har deltatt i fjor, eller skal delta i år, i Bokslukerprisen, Uprisen eller Ungdommens kritikerpris. Det er derfor sannsynlig at de har lærere som er litt ekstra engasjert i lesing. Dette må tas i betraktning før man generaliserer resultatet.

Noen av spørsmålene og svaralternativene har av plasshensyn blitt forkortet i figurene som presenteres her. I vedlegg 3 står teksten slik den gjorde i undersøkelsen. Tallene som presenteres i figurene, er prosentandelen av deltagerne som har krysset av for hvert svaralternativ.

Hvem svarte på undersøkelsen?

Spørreundersøkelsen ble sendt til elever på mellomtrinnet (5.–7. klasse), på ungdomsskolen og i videregående skole. Blant de 1555 elevene som svarte, var det stor overvekt av ungdomsskoleelever, og på mellomtrinnet var over halvparten av svarene fra elever i 7. klasse. De yngste elevene er derfor underrepresentert i materialet, og vi må være bevisste på dette i tolkningen av resultatene. Det er likevel nok deltagere til at det er hensiktsmessig å sammenligne mellomtrinnet og ungdomsskolen på gruppenivå, men ikke ned på hvert enkelt trinn. Fra videregående skole mottok vi kun to svar, og disse to er derfor fjernet fra det videre arbeidet med materialet.

Det er god kjønnsfordeling, men med noe overvekt av jenter (52 prosent). Kun 27 elever krysset av for «Annet / vil ikke svare», og disse har derfor blitt tatt ut av materialet der vi sammenligner svar fra ulike kjønn. I alt annet er de fortsatt inkludert. Dette er både av hensyn til anonymisering og fordi grunnlaget er for lite til å kunne informere på gruppenivå.

En viktig observasjon i gjennomgangen av resultatene fra spørreundersøkelsen er at de i stor grad stemmer overens med informasjonen som kom frem gjennom gruppeintervjuene. Det kvantitative datamaterialet kan derfor sies å bidra til å bekrefte at innspillene fra gruppeintervjuene representerer trender som gjelder en større gruppe barn og ungdom.

Figur 2. Antall elever som deltok i spørreundersøkelsen. Fordelt på klassetrinn og kjønn.

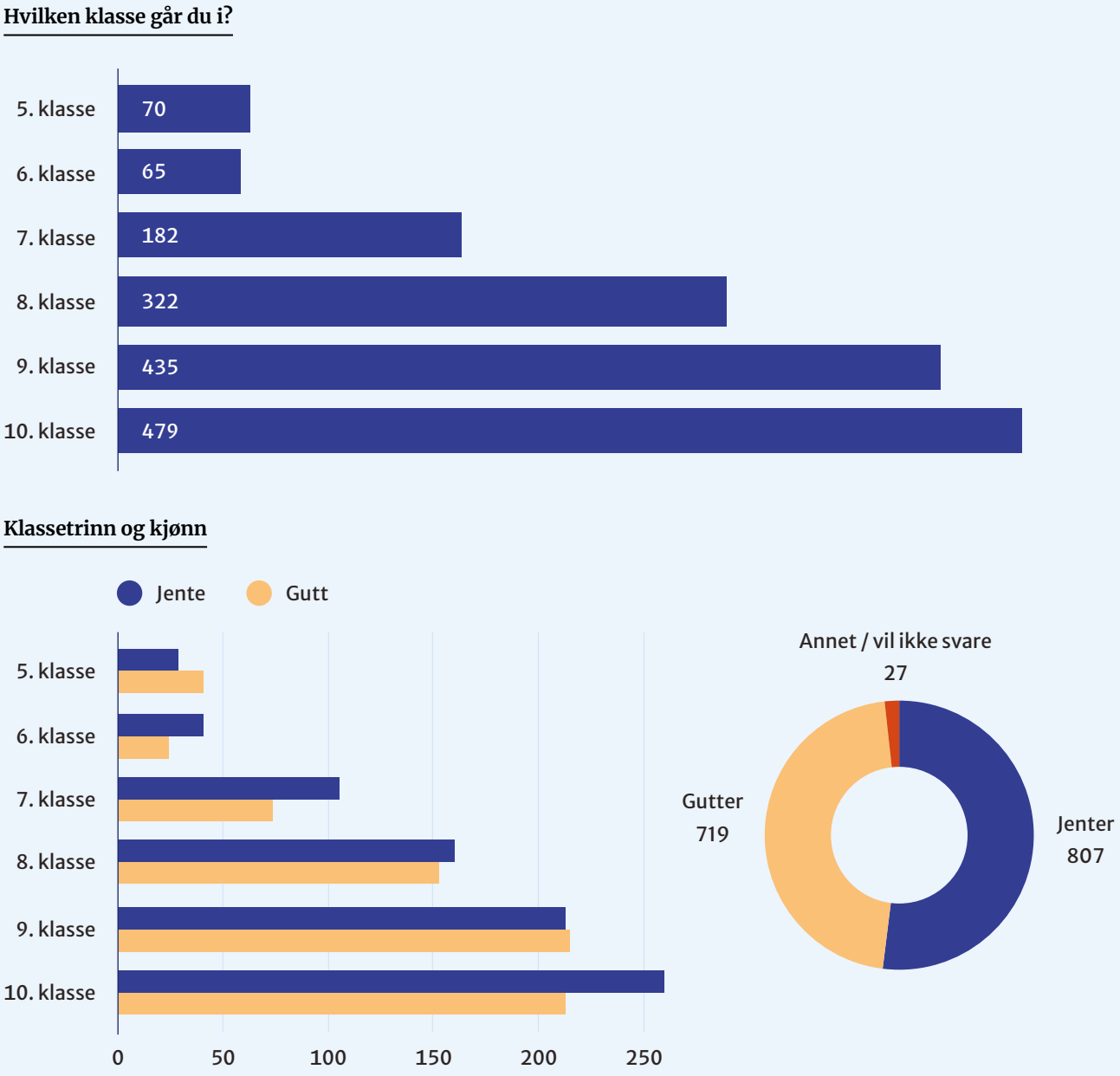

Kvantitative innspill fra barn og ungdom

Liker de å lese?

Barn og ungdoms forhold til lesing varierer, og det kommer godt frem i tallmaterialet. Svarene på spørsmålet «Liker du å lese?» fremstår tilnærmet normalfordelt, det vil si at resultatet tilsvarer den forventede fordelingen i en befolkning. De aller fleste befinner seg på midten, hvor de hverken liker eller misliker lesing i stor grad, mens resten fordeles mot ytterpunktene i begge endene av skalaen.

Når vi går ned på gruppenivå og fordeler svarene på kjønn og skoletrinn, kan vi derimot se noen mulige forskjeller. Guttene svarer i større grad at de ikke liker å lese, mens det er en større andel av jentene som elsker lesing. Det er også tydelig at de yngre barna har et mer positivt forhold til lesing enn ungdommene.

Figur 3. Svar på spørsmålet «Liker du å lese?» For den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

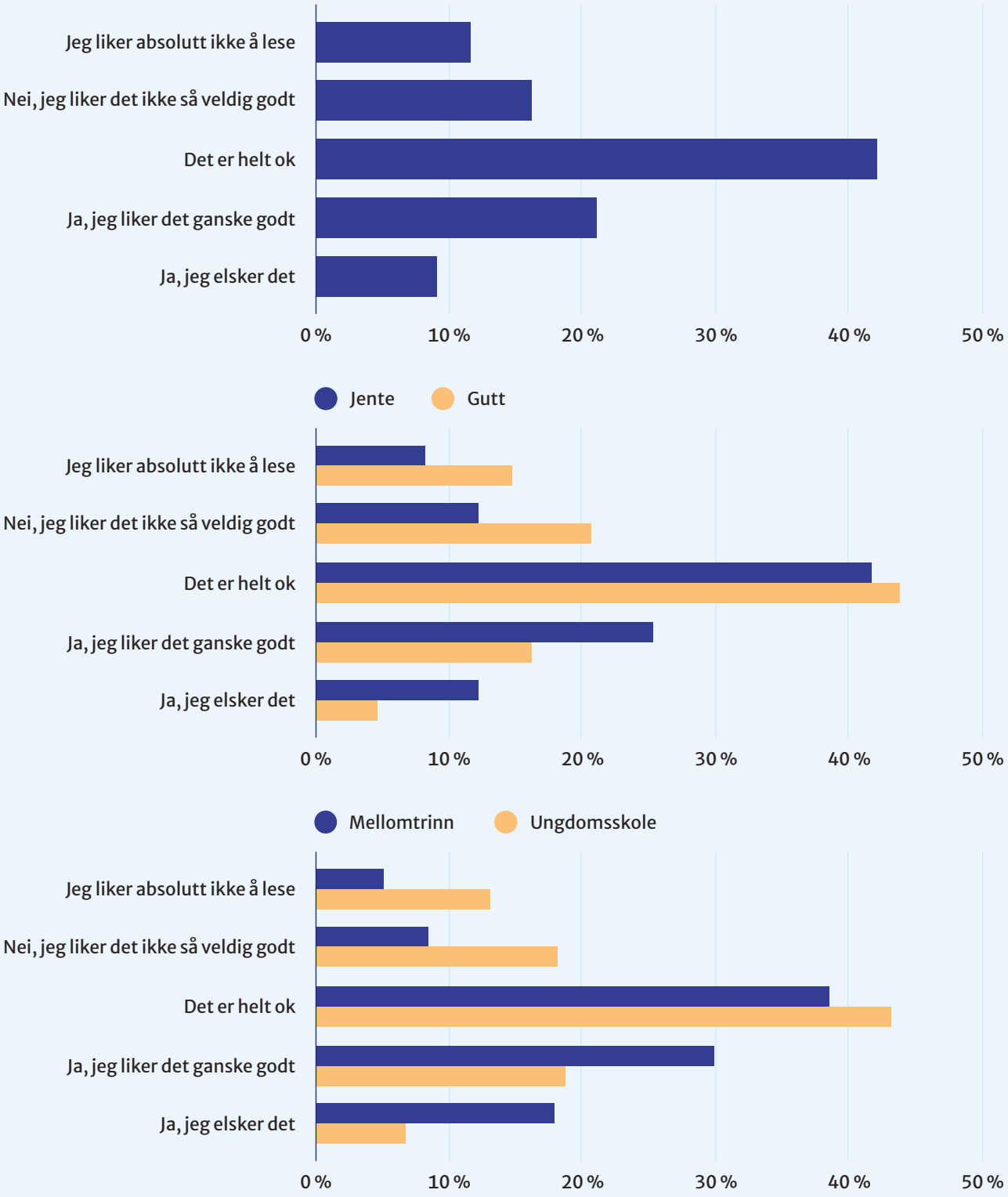

Det kommer også frem at de aller fleste leser bøker, selv om en ikke ubetydelig andel (9,6 prosent) sier at de aldri leser. Cirka 50 prosent svarer at de kun leser på skolen.

Det er en større andel av jentene som sier de leser på fritiden, mens flere gutter svarer at de aldri leser. Fra mellomtrinnet til ungdomsskolen er det en tydelig nedgang i lesing som fritidsaktivitet.

Figur 4. Svar på spørsmålet «Leser du bøker?» Presentert for den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

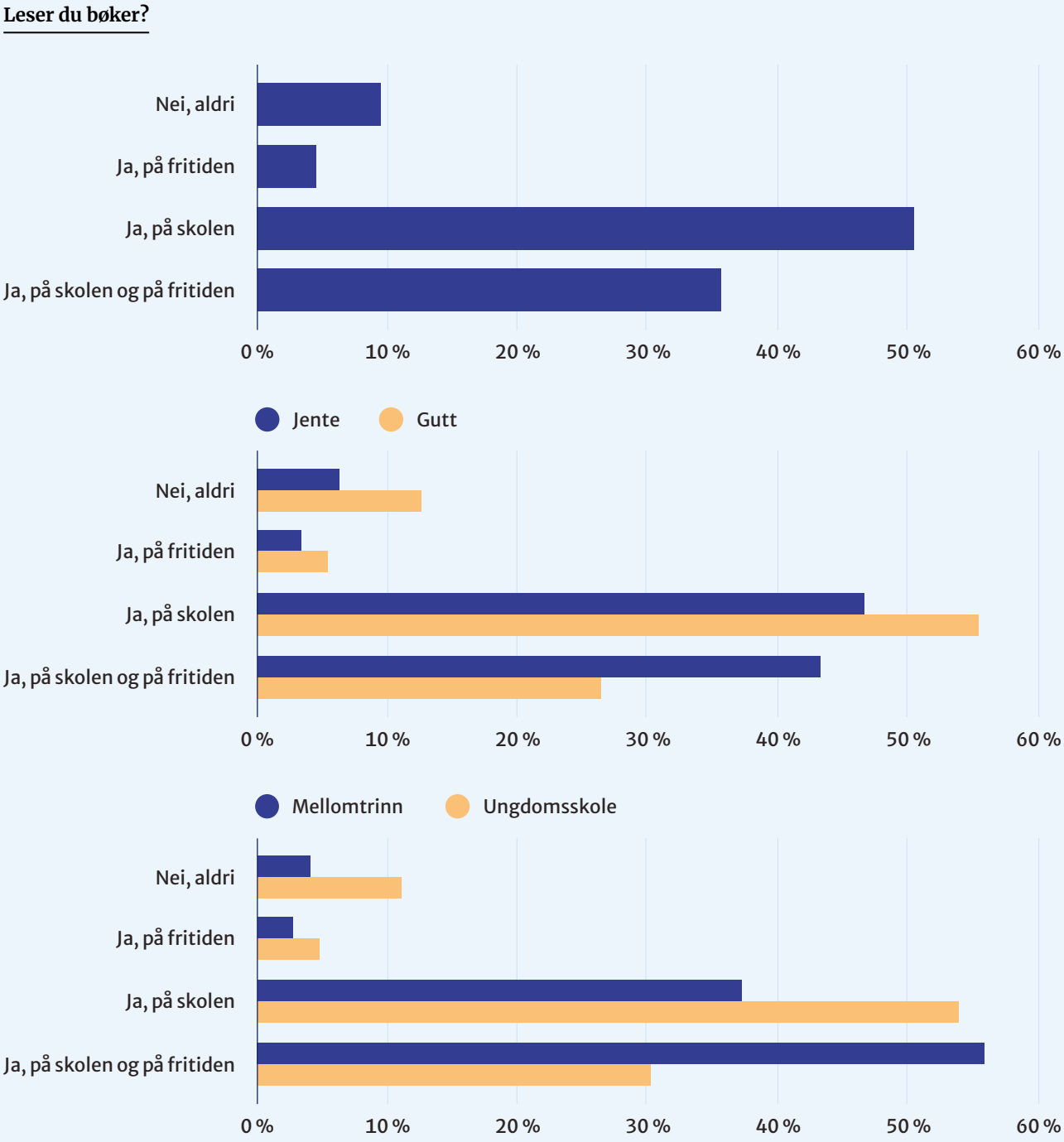

Hva, hvor og hvordan?

Når det gjelder hvilke typer bøker elevene liker å lese, kommer det tydelig frem at tegneserier er populært. Dette gjelder særlig for guttene og de yngre elevene. Blant jentene får romaner større plass, men også her ser vi at blant de yngste jentene er det tegneserier som appellerer mest (resultatene er tatt med i vedlegg 4). Faktabøker er mer populære blant guttene, mens lydbøker har stabil popularitet på tvers av de ulike gruppene. Guttenes preferanser ser i tillegg ut til å være tilnærmet uendret i overgangen fra mellomtrinn til ungdomsskole (se vedlegg 4).

Figur 5. Svar på spørsmålet «Hvilken type bøker liker du å lese?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer. Presentert for den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

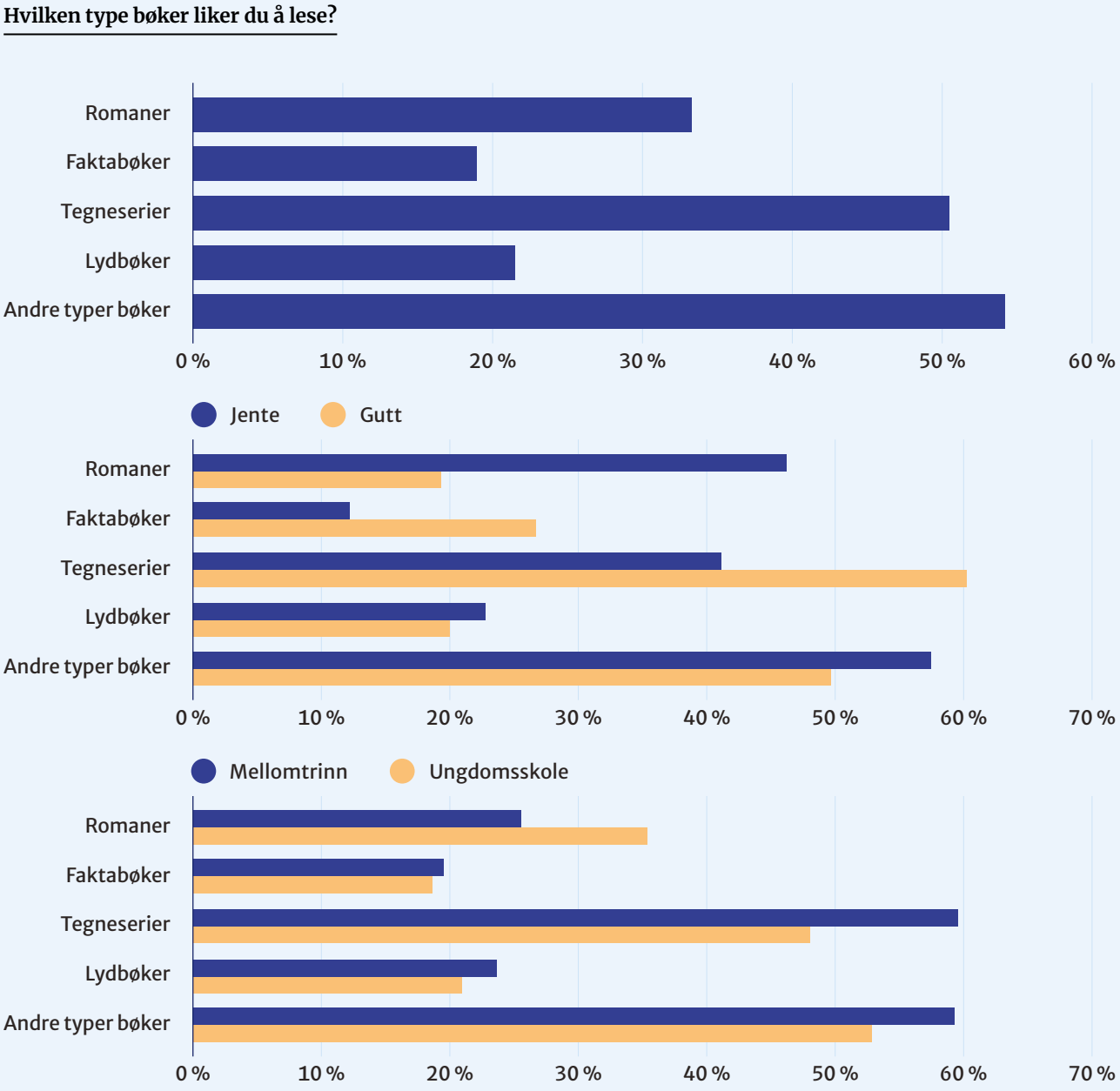

Figur 6. Svar på spørsmålet «Hvor finner du bøkene du leser?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer. Presentert for den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

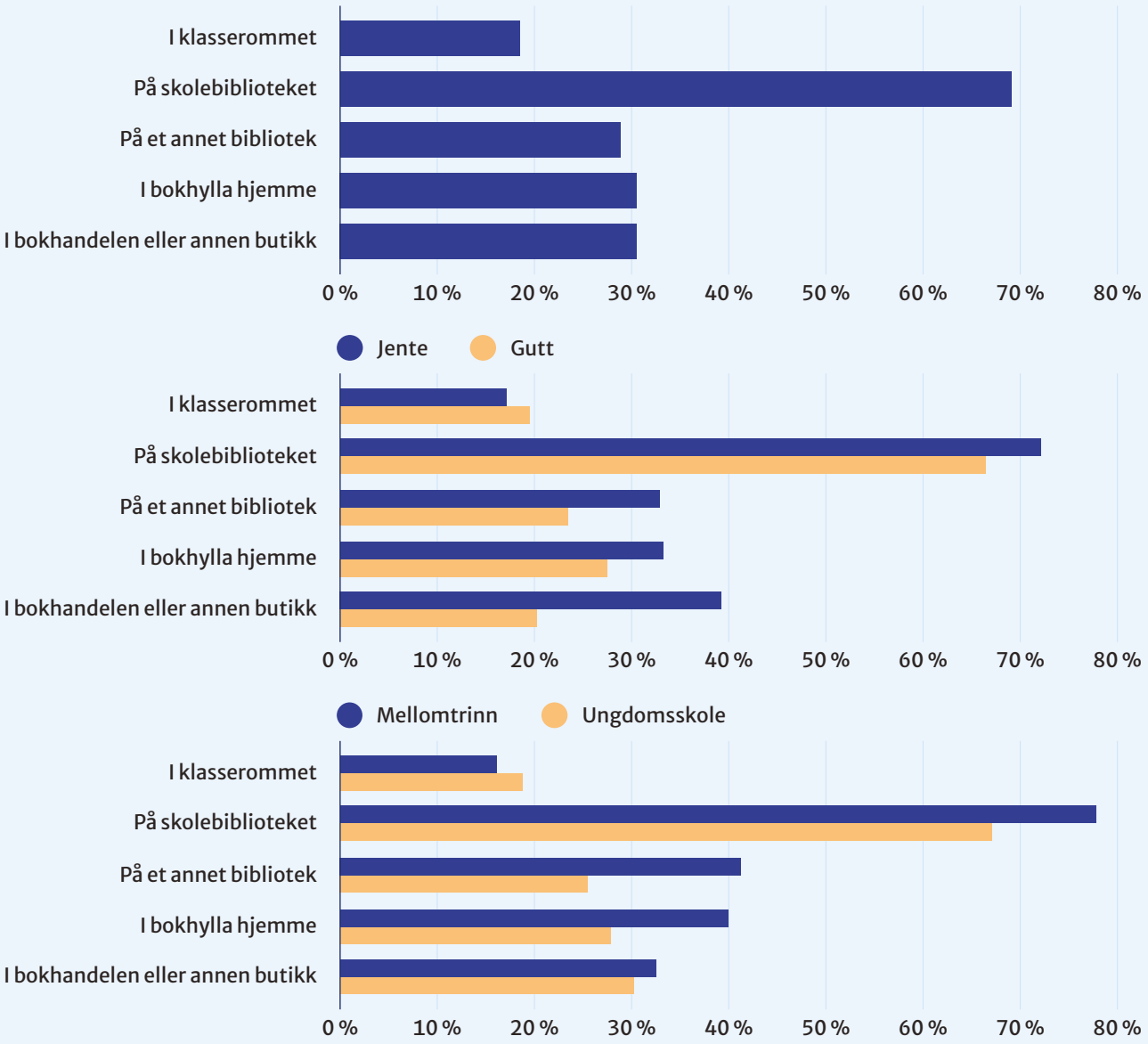

På spørsmål om hvor barn og ungdommer får tak i bøkene de leser, viser svarene tydelig hvor viktig skolebibliotekets rolle er for lesingen deres. Det er der desidert flest elever sier at de finner bøkene de leser, og dette er gjennomgående på tvers av både kjønn og alder.

Det kommer også tydelig frem i undersøkelsen at det er på skolen elevene leser mest. Lesekvart, en fast avsatt tid i timeplanen for lesing, fremstår som en svært godt etablert og viktig arena. Resultater på gruppenivå er tatt med i vedlegg 4.

Figur 7. Svar på spørsmålet «Når leser du bøker?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer.

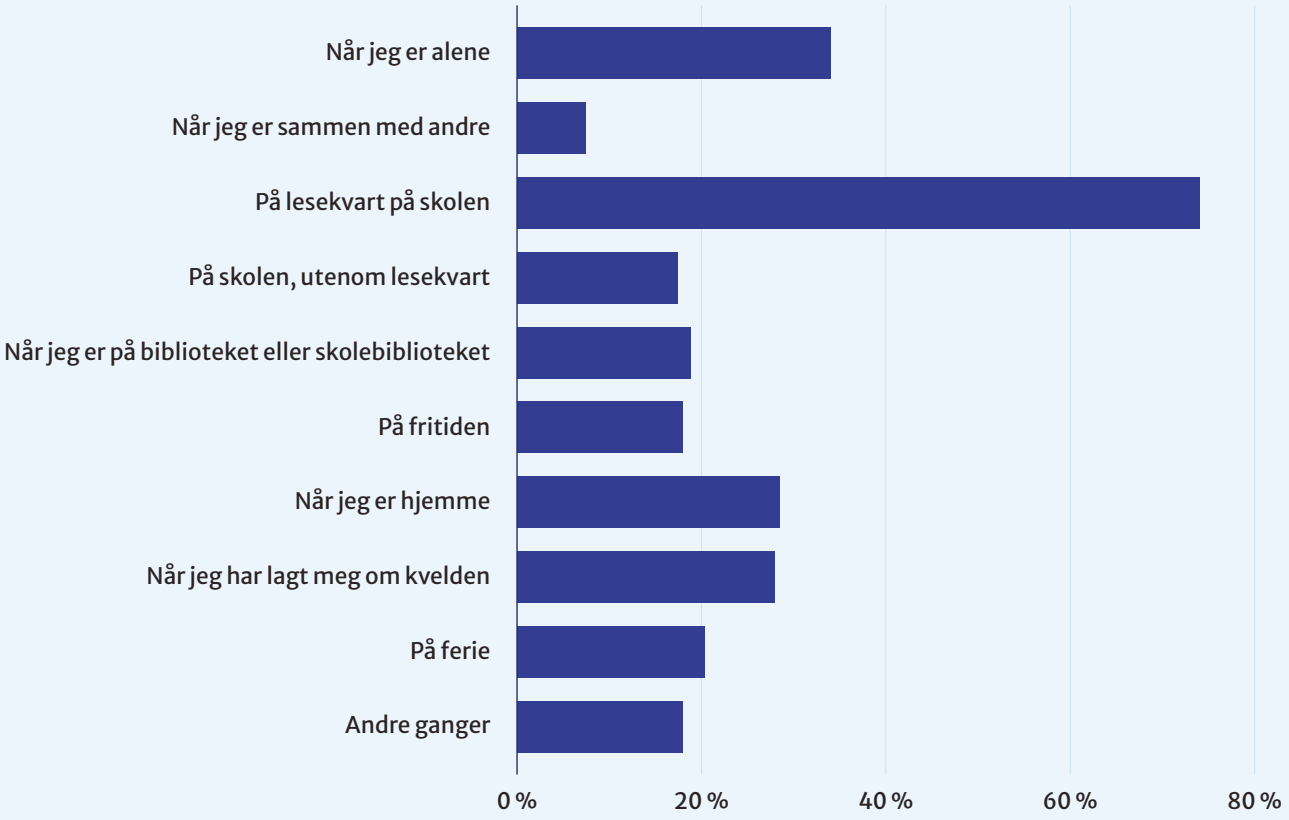

Barn og ungdom tar imot lesetips fra flere kilder, og gjennomgående er særlig venner, lærere og foreldre/besteforeldre viktige for mange. I det totale bildet deler lærere og venner førsteplassen, og blant gutter er lærere rangert over venner.

To andre kilder som er viktige å fremheve, er forbilder i sosiale medier og skolebibliotekaren. Det er tydelig at skolebibliotekaren kan ha betydning for elevenes lesevalg, særlig for de yngre barna. Sammenlignet med guttene henter jentene i utvalget mer inspirasjon fra personer de finner på internett og i sosiale medier, og de eldre jentene gjør det i større grad enn de yngre.

Figur 8. Svar på spørsmålet «Mange sier at det å få tips om gode bøker er viktig for at man skal ha lyst til å lese. Hvem tipser deg om bøker?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer. Presentert for den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

Hvem tipser deg om bøker?

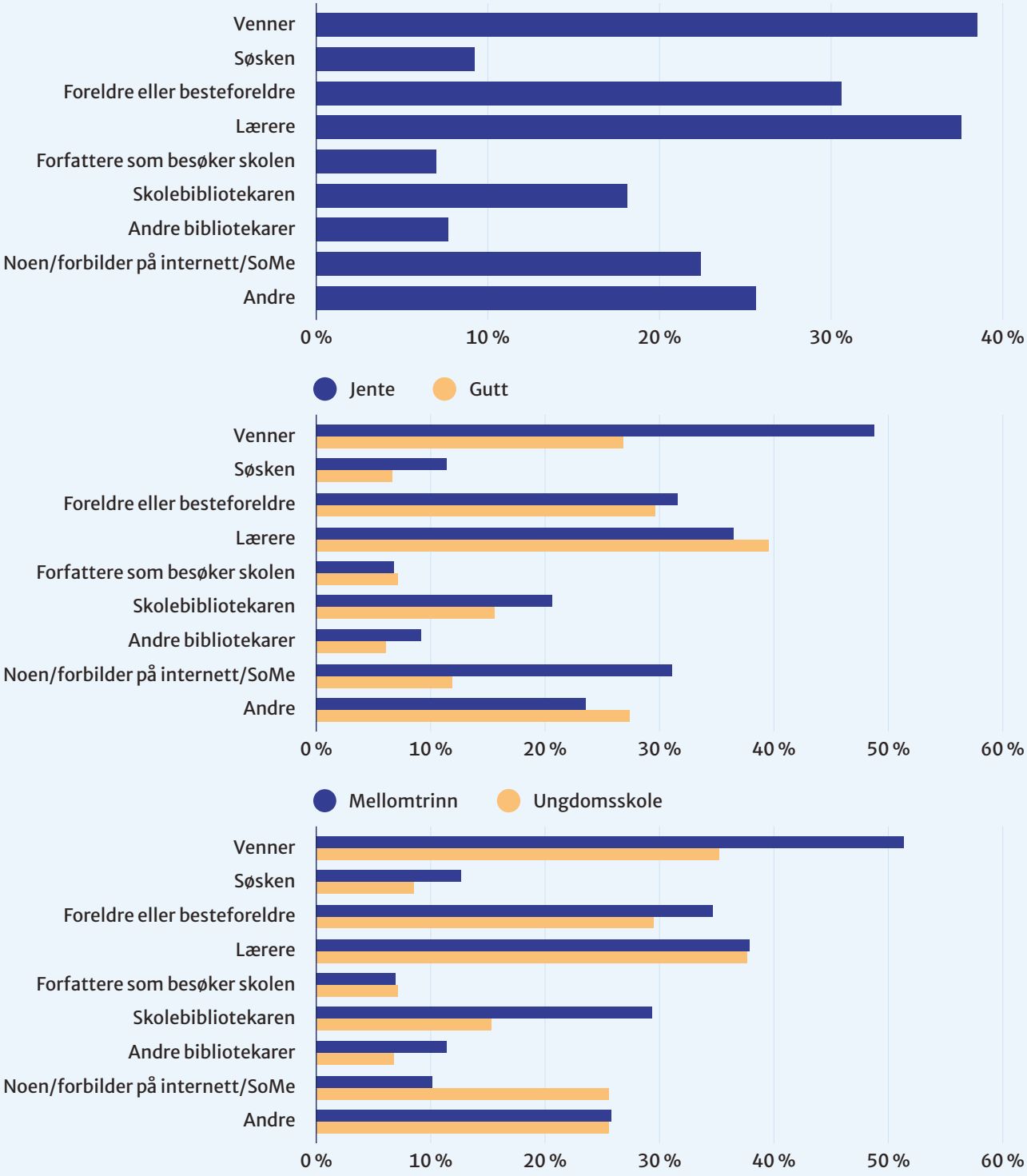

Leselyst

Et sentralt spørsmål vedrørende barn og ungdoms leselyst er naturligvis dette: «Hva kan gi deg mer lyst til å lese?» En stor andel av elevene er enige om tre punkter – også på tvers av gruppenivåene kjønn og skoletrinn (resultatene er tatt med i vedlegg 4). Først etterlyser de et bedre utvalg på skolebiblioteket, og skolebibliotekets viktige rolle fremheves da nok en gang. Videre svarer de at de kan få mer lyst til å lese hvis de kan lese det de har lyst til å lese, og hvis de kan lese i fred og ro.

Figur 9. Svar på spørsmålet «Hva kan gi deg mer lyst til å lese?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer.

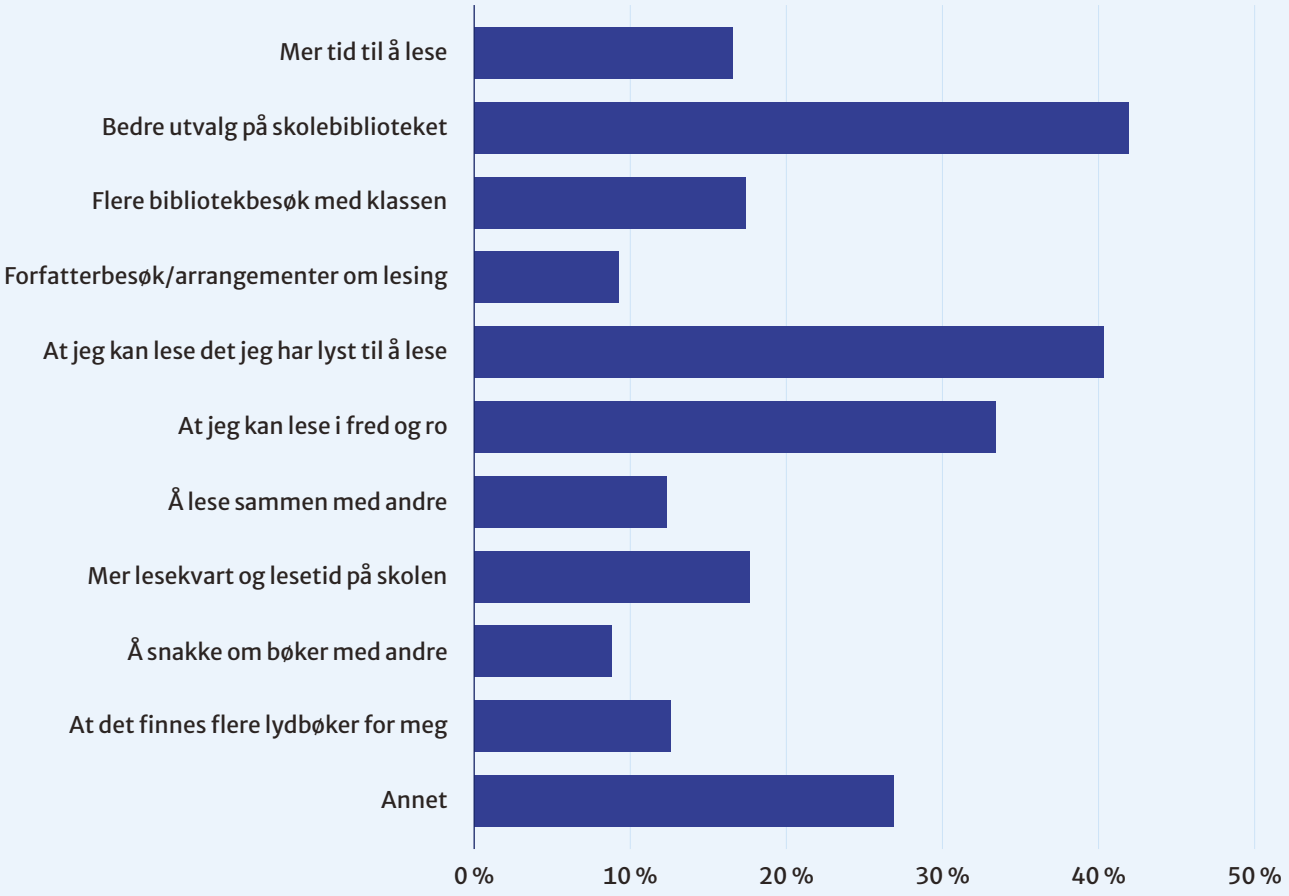

Motsatsen til spørsmålet om hva som kan gi barna og ungdommene mer leselyst, er spørsmålet om hva som kan ha en negativ effekt på leselysten deres. Også her er det bred enighet om hva som er de viktigste faktorene: at andre ting er mer spennende, og at de ikke finner bøker som passer. På gruppenivå er det interessant å trekke frem at det fra mellomtrinnet opp til ungdomsskolen er omtrent en dobling i andelen elever som oppgir at leselysten påvirkes negativt av at de synes det er slitsomt å lese, og at de ikke klarer å konsentrere seg om boka.

Figur 10. Svar på spørsmålet «Hva gjør at du ikke får lyst til å lese?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer. Presentert for den totale elevmassen og fordelt på kjønn og skoletrinn. På gruppenivå er tallene presentert som prosentandel av den aktuelle gruppen.

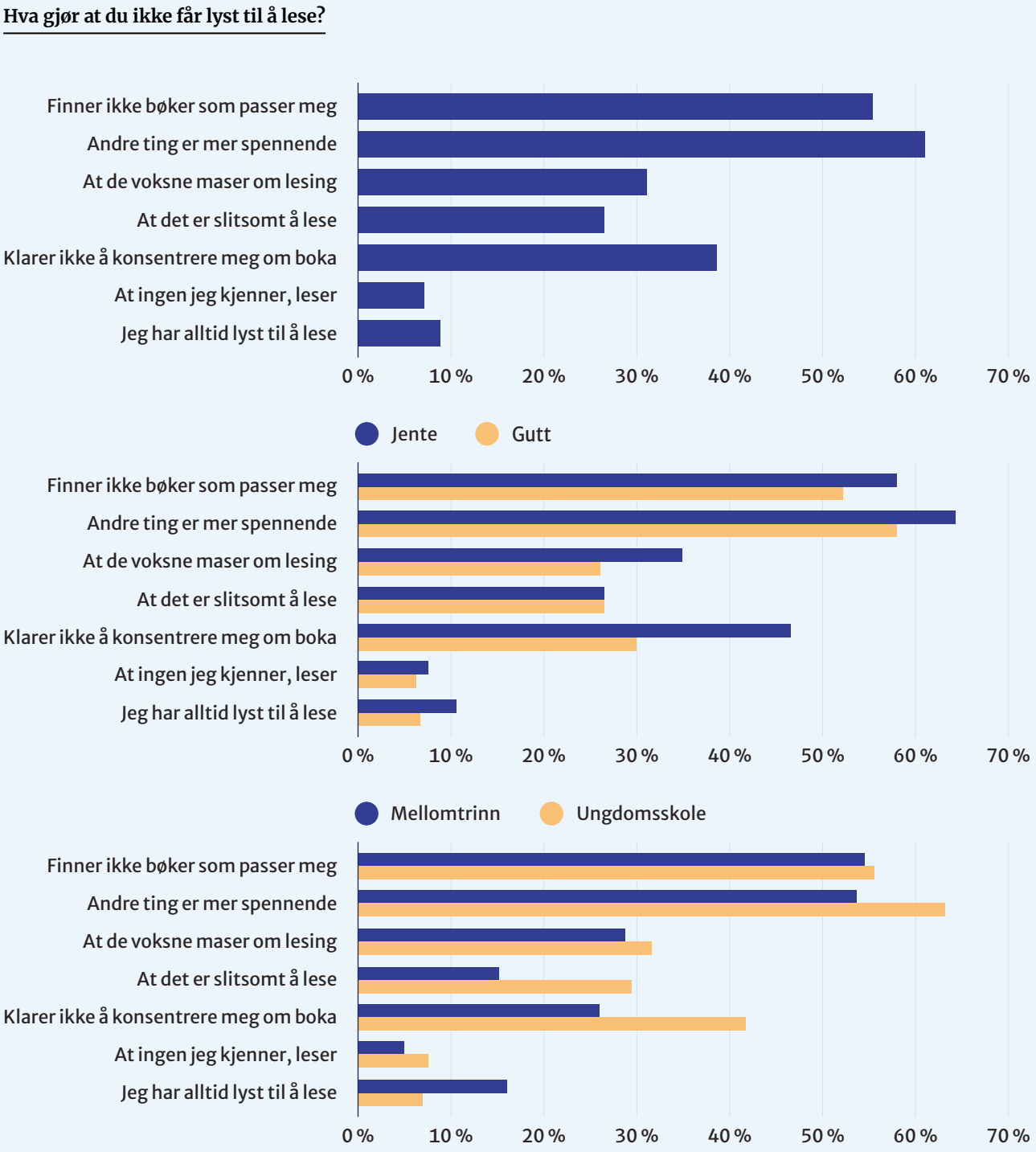

Del 3: Innspill fra barn og ungdom

Rapportens del 3 presenterer erfaringer og innspill fra barn og ungdommer i form av direkte sitater som er anonymisert. 137 barn og ungdommer fra 2 til 19 år har deltatt i gruppeintervjuer gjennomført av Kulturtanken. I tillegg har 190 barnehagebarn deltatt i medvirkningsopplegg i regi av barnehagen. For å unngå å samle inn personopplysninger har vi tatt grundige referat av det barna og ungdommene hadde på hjertet. Sitatene representerer individuelle erfaringer og meninger, men vi har gruppert dem i tematiske bolker for å synliggjøre både sammenhenger, likheter og kontraster i materialet – og løfte barn og ungdoms stemmer.

«Gøy», «kjedelig», «elsker det» – barn og ungdom om sitt forhold til lesing

Barn og ungdom elsker å lese, de hater det, og de synes det er helt greit. De deler et bredt spekter av erfaringer og uttrykker ulike holdninger til lesing. Å anerkjenne det store mangfoldet i barn og ungdommers forhold til lesing er viktig i seg selv, og denne rapporten har som mål å løfte det enkelte barns og den enkelte ungdoms stemme for å synliggjøre individuelle erfaringer.

Samtalene vi har gjennomført, og innspillene vi har mottatt, viser at lesegleden er stor i barnehagene og på småtrinnet, og at den avtar på mellomtrinnet og videre i utdanningsløpet.

Bra – i hodet mitt tenker jeg at jeg skal lese alle bøkene i hele verden.
(Barn, 4 år)

Jeg kjenner at det er litt gøy og litt spennende.
(Jente, 5 år)

Det er spennende, for man vet aldri hva det starter med og slutter med, liksom.
(Gutt, 4. klasse)

Jeg hater å lese. Jeg blir bare sliten av det, får ikke med meg det jeg leser. Merker at jeg forstår mindre av det jeg leser. Vet ikke hvorfor, er veldig fokusert mens jeg leser.
(Gutt, 10. klasse)

Jeg elsker å lese. Det er kjempegøy.
(Jente, 3. klasse)

Ingenting. Ingenting får meg til å ville lese.
(Gutt, 2. klasse)

Jeg synes lesing er helt greit. Hvis vi har lesing på skolen, så liker jeg det.
(Jente, 10. klasse)

«Kroppen min blir rolig» – om lesing når det føles bra

Barn og ungdom beskriver gode erfaringer med å lese. Mange opplever lesing som avslappende og som en aktivitet som gir ro. Det gir en pause i hverdagen og mulighet til å vende oppmerksomheten innover.

Kroppen blir veldig bra og får lyst til å lese. Kroppen min blir rolig.
(Jente, 5 år)

Leser før jeg legger meg. Man får slappet bedre av før man legger seg.
(Jente, 6. klasse)

Da glemmer jeg nesten alt annet.
(Barn, 4 år)

Har lyst når mye som skjer i livet, man er lei av telefonen, godt å koble av.
(Jente, vg3)

Det føles deilig å lese.
(Gutt, 5 år)

På grunn av at det er artig og man kan ha det stille og bare få brukt tankene sine.
(Jente, 4. klasse)

«Det gjør noe med deg etterpå» – hvorfor barn og ungdom leser

Det er mange grunner til at barn og ungdom ønsker å lese, og de vektlegger ulike sider av lesing når de forteller om sin motivasjon. Tre former for motivasjon er fremtredende: fantasi, nytte og belønning.

Fantasi

Mange beskriver leseopplevelser som viktige for fantasien. Lesingen setter i gang kreative prosesser, og de opplever seg selv som medskapende når de forestiller seg historien i sitt indre og fyller den ut.

Blir mer kreativ av å lese. Føler meg fresh etter å ha lest, det gjør noe med deg etterpå. At du har brukt tiden på å lese i stedet for sosiale medier. Finner man det interessant, klarer man å fokusere.

(Jente, vg3)

Som å se film, bare inne i hodet, lager egne bilder siden det ikke er bilder i bøkene.

(Jente, 6. klasse)

Jeg liker å finne på bilder i hodet.

(Gutt, 7. klasse)

Jeg tenker på bøkene, jeg pleier å synge dem i hodet.

(Jente, 5 år)

Liker å lese lange tekster òg. Når det er bilder, har vi mer å se på, og når det ikke er bilder kan vi se det for oss i hodet. En annen ting som er artig med en bok, er at du kan ordne egne stemmer til personene.

(Jente, 4. klasse)

Nytte

Opplevelsen av at lesing er nyttig, er fremtredende hos mange. For noen er motivasjonen til å lese bare til stede hvis lesestoffet har tydelig nytteverdi. Lesing forstås som en forutsetning for læring, og det er en oppfatning blant mange at fremgang på skolen og i arbeidslivet avhenger av leseferdigheter. Noen gir også uttrykk for at lesing påvirker kognitive evner generelt.

Fordi det er gøy å lese. Så man kan lære bokstaver.

(Jente, 5 år)

Hvis jeg har lyst til å bli en ting, for eksempel lege.

(Gutt, 7. klasse)

Man må få indre motivasjon. Hvis man vil bli bedre i norsk muntlig og skriftlig, bør man lese mer.

(Jente, 10. klasse)

Skremme med konsekvenser. At du blir treig i huet. Du må kunne lese ChatGPT, de lager ikke videoer.

(Gutt, 9. klasse)

Hver dag, det er bra for hjernen.

(Barn, 5 år)

Belønning

Premier utmerker seg som en viktig motivasjon for mange. Flere av barna og ungdommene som har deltatt i samtalene, har erfaringer med ulike lesekampanjer og konkurranser eller er vant til å få påskjønnelser fra foreldre, og beskriver det som motiverende for å lese. De opplever det som viktig å ha et konkret mål utover selve boka, og å få en belønning for innsatsen.

Var med [på Sommerles] i fjor på grunn av en sånn rubikskube jeg ville ha. Men den forsvant så fort.

(Gutt, 6. klasse)

Hvis jeg får penger for det, så leser jeg.

(Gutt, vg3)

Potetgull!

(Jente, 7. klasse)

Belønning er viktig for å få elever til å lese mer.

(Jente, 6. klasse)

Les-o-meter med belønning når vi har lest for eksempel to bøker. Noe som venter i mål.

(Gutt, 9. klasse)

Hvis jeg får noe tilbake for det [belønning], så leser jeg gjerne. Det kan godt være en genser.

(Jente, vg3)

«Synes det er litt vanskelig å lese» – betydningen av leseferdigheter

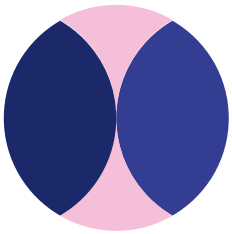

Spennet i leseferdigheter er stort, og lesevansker er i mange tilfeller årsaken til at lesing oppleves vanskelig, slitsomt og kjedelig. Leseferdigheter er avgjørende for å oppfatte innholdet i en tekst. Skoleelever i hele utdanningsløpet, fra første trinn på barneskolen til tredje klasse på videregående, forteller at det er utfordrende og tidkrevende for dem å lese, og at de ikke får med seg innholdet i det de leser. Ubehaget og utfordringene knyttet til lesing hos denne gruppen, står i kontrast til mestringen og motivasjonen som andre deltagere uttrykker.

Jeg synes det er lett å lese. Lærerne i 2. og 3. sa jeg ikke kunne bruke sånne bøker [tegneserier] fordi jeg var for god.

(Jente, 4. klasse)

***Skandar og enhjørningstyven*. Jeg måtte ha den. Mamma sa det. Jeg leser de små bøkene så fort. Er ikke ferdig med den enda. Den er 447 sider. Det er alt for lite for meg egentlig.**

(Gutt, 4. klasse)

Jeg må lese høyt for å få med meg det som står i boka.

(Jente, 8. klasse)

Både kjedelig og slitsomt. Det skjer ikke noe, det er bare ord.

(Gutt, vg2)

Jeg er ikke glad i å lese fordi jeg har dysleksi. Bokstavene blir skeive, og det er vanskelig å se hva som står. På skolen må jeg lese, men det tar lenger tid enn for de andre. Har lest tegneseriebok. Det går lettere siden det er større bokstaver og mindre tekst.

(Gutt, 8. klasse)

Nei, har aldri likt å lese (rister på hodet). Synes det er litt vanskelig å lese, klarer ikke huske hva jeg leser. Blitt utredet for dysleksi.

(Jente, 9. klasse)

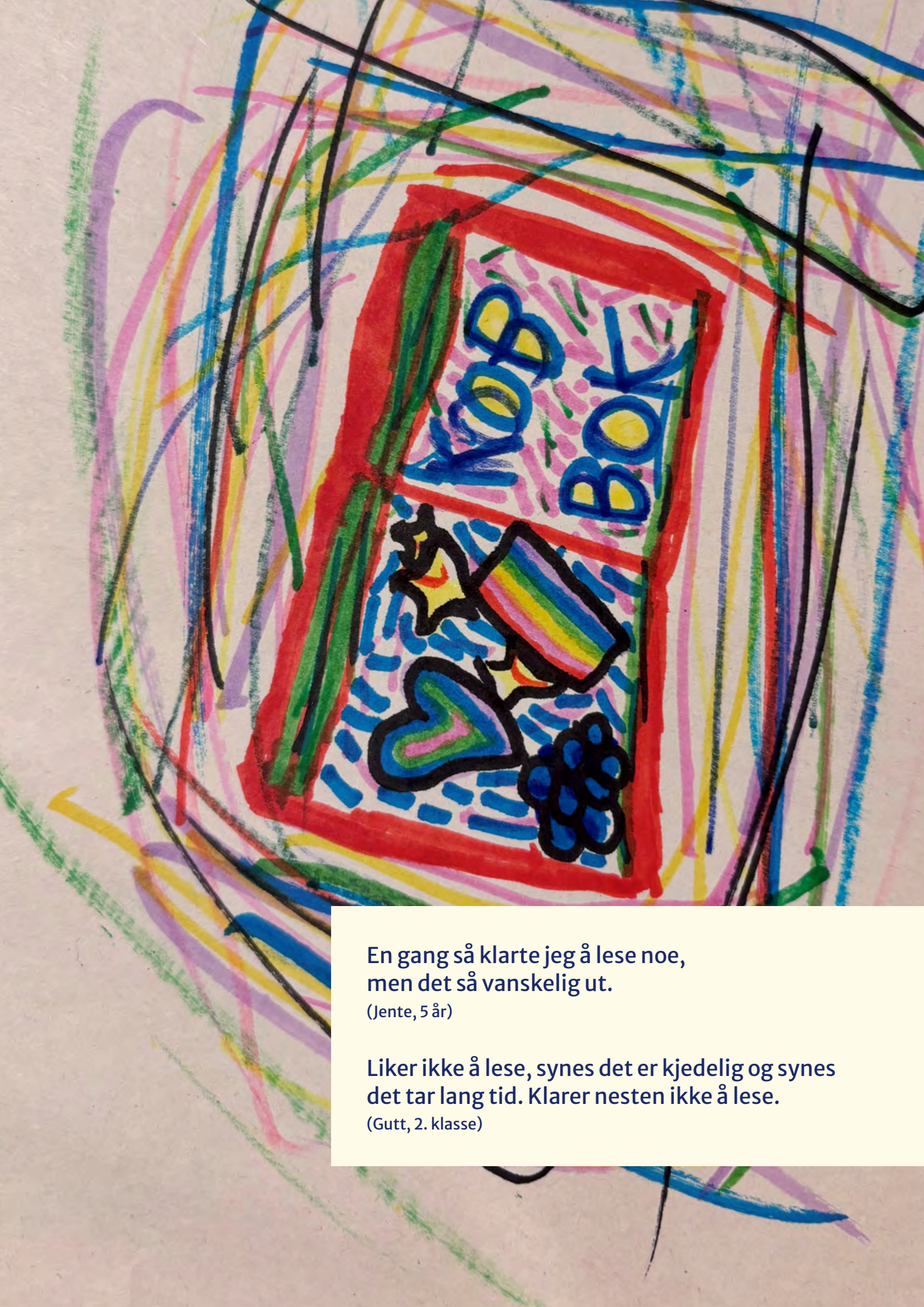

En gang så klarte jeg å lese noe,
men det så vanskelig ut.
(Jente, 5 år)

Liker ikke å lese, synes det er kjedelig og synes det tar lang tid. Klarer nesten ikke å lese.
(Gutt, 2. klasse)

Samiske bøker
JIENAID OAHPAHALLÁ
BOBBIE PEERS
KRYPTÁLA-PORTÁLA
ČÁBBÁMUS IÐITGUOVSSU
Savkkas
TERRORISTA SEANGGAS
ÁRRANGÁTTIS ÁRRANGÁDDÁI
Rauna Paadar-Leivo
Ristáhči skeaŋka
HAMBURGERPRINSEASSA
EALLÁ DUŠŠE OKTII
ALMMAT
Lottit luonddus
ENDRE LUND ERIKSEN
TERRORISTA SEANGGAS
Gihcci
Duvro-guovža ja šibitdoaktára rehket
ADJO OREMUS AMER
BADADJO BUOREMUS GAMER
Oahpásmuva njálain
VERÚDEŽAT
Dušše mus?
Cāhndra oahka Sandra-áhkku
JUOHKEHAČČAS LEA ÁRVU
MU VUOSTTAŠ DUHÁT SÁNI
VULLE VUOJAŠ
kolvolas GUFIHTAR

«Bilder i bøker hjelper» – en lavere terskel til leseopplevelser

Blant barna og ungdommene som har leseutfordringer eller lav motivasjon for å lese, fremheves bilder i bøker som avgjørende både for at de skal få lyst til å lese, og ikke minst for at de skal få med seg innholdet. Mens noen fremhever nettopp det å være medskapende og selv forestille seg handlingen i en bok som positivt, er det motsatte det fremtredende budskapet hos andre deltagere i samtalene. De beskriver lesing av rene tekstbøker som slitsomt og utbyttet som magert, fordi man i liten grad oppfatter innholdet.

Noen sammenligner bøker med den visuelle opplevelsen de har på skjerm, og fremhever illustrerte tekster som mer tilgjengelige og attraktive. Det er viktig å merke seg at for noen av deltagerne er bilder avgjørende for motivasjonen og for utbyttet av lesingen. Videre er det tydelig at behovet for illustrerte tekster er fremtredende også hos de større ungdommene. De yngre barna har i mye større grad tilgang til aldersadekvate illustrerte bøker og tegneserier. Alle har behov for å oppleve mestring – positiv oppmuntring og tilgang til spennende lettlest litteratur etterspørres.

Vi må ha bilder for å vite hva historien handler om.
(Jente, 5 år)

En bok kan være gøy, men jeg blir så sliten av å lese. Blir sliten av å konsentrere meg så mye for å få det med meg. Det ville nok vært lettere hvis det var bilder.
(Gutt, 10. klasse)

Leser forskjellige ting – fotballbøker. Leser de med litt bilder og tekst – *Ødegaard* var skikkelig bra – nok bilder og nok tekst.
(Gutt, 4. klasse)

Jeg liker tegneserier. På grunn av at de har sånne tenkebobler og snakkebobler samtidig som det er bilder. Hvis det er uten bilder, klarer jeg liksom ikke å forestille meg det.
(Jente, 4. klasse)

Gøy! Ikke når vi er på puterommet og leser, da får vi ikke se på bildene. Kjedeliiig!
(Jente, 5 år)

Bilder i bøker hjelper, det er derfor jeg foretrekker blader, det blir nesten som skjerm.
(Gutt, 10. klasse)

Velge egne bøker til leselekse. De som synes at det er vanskelig å lese, kan få lettere bøker.
(Jente, 4. klasse)

At man inspirerer. Du er god på å lese, bare fortsett å lese mange bøker, så blir du bedre.
(Jente, 4. klasse)

«Når jeg føler for å lese, leser jeg» – hvor, når og hvordan barn og ungdom leser

Mangfoldet i barn og ungdoms forhold til lesing kommer også til uttrykk i hvor, når og hvordan de leser. Det er særlig variasjon i hvorvidt deltagerne leser på fritiden eller ikke. Blant barn og ungdom i alle aldre er lesing for noen en gjennomgående aktivitet i hverdagen, på tvers av skole og fritid, tvang og frivillighet. Men det er også fremtredende at mange av deltagerne utelukkende leser når de må, og da i forbindelse med avsatt lesetid på skolen eller lekser. En tredje gruppe er de som sier at de ikke leser i det hele tatt, selv når det er satt av tid på skolen.

«Alle leser i lesekvart, men noen tuller litt» – lesing på skolen

Lesekvart fremstår som noe de aller fleste har et forhold til, og som mange setter pris på. Men mens noen ønsker mer avsatt tid til å lese, er det andre som forteller at de ikke egentlig leser i lesekvarten. Mange setter pris på muligheten til å lese en selvvalgt bok, og flere elever på videregående gir uttrykk for at de savner mer tid til å lese selvvalgte bøker i skoletiden.

Lesekvart er altfor kort for meg.
(Gutt, 4. klasse)

Det er liksom vanskelig å legge fra seg bøkene når læreren sier at nå må vi legge bøkene i hyllen. Da er det noen av jentene som later som de ikke hører.
(Jente, 4. klasse)

Jeg synes lesing er helt greit. Hvis vi har lesing på skolen, så liker jeg det. Lesekvart er bedre enn å lese i skolebøker. Lesekvart er noen ganger, men ikke så ofte. Vi leser når det er lesekvart, men noen ser bare inn i veggen.
(Jente, 10. klasse)

Alle må lese i en bok, men jeg leser ikke. Motivert for å lese fag, for det blir jeg jo testet på.
(Gutt, 10. klasse)

Ja [alle leser i lesekvart], men noen tuller litt. Det er noen som ikke liker å lese, og så er det noen som synes det er sånn morsom bok, så ler de og sier kom, se her.
(Jente, 4. klasse)

Når jeg føler for å lese, leser jeg.
(Jente, 7. klasse)

Leser ikke mer enn det jeg må lese.
(Gutt, 9. klasse)

«Vi kunne snakke sammen om boken etterpå» – alle leser samme bok

Innspillene fra barnehagebarn viser at samtalene om bøkene er en viktig del av leseopplevelsen, og at barna liker å delta og svare på spørsmål underveis. Også blant de aller yngste barna i barnehagen går høytlesing av bøker hånd i hånd med muligheten til selv å sette ord på det de ser og hører.

De leser. Vi får spørsmål. At man snakker sammen.
(Barn, 4 år)

Når man leser alene, er det litt kjedelig, for jeg klarer egentlig ikke å lese noen bøker.
(Jente, 5 år)

I klasserommet kan en bok være utgangspunkt for diskusjoner og deling av egne opplevelser. Samtidig assosierer mange felleslesing av bok i klassen med skolearbeid og vurderingssituasjoner.

Uprisen var positivt siden vi kunne snakke sammen om boken etterpå. Det liker jeg.
(Jente, 10. klasse)

Å lese bøker felles i klassen blir veldig forbundet med skolearbeid – at man assosierer det med skole. Det følger alltid en større oppgave som skal vurderes. Oppgaven teller så mye som halve karakteren i faget.
(Jente, vg3)

Lese uten at det følger oppgaver. Det er ikke kos å måtte ta notater underveis.
(Gutt, vg3)

Ikke «straffes» med en oppgave etter å ha lest en bok.
(Jente, vg1)

Deltagerne forteller at lesing forbindes med press og tvang, og de gir uttrykk for at det går ut over motivasjonen til å lese.

Ikke presse oss til å lese, da får vi ikke lyst til å lese. Du må lese, du må lese. Man får ikke lyst, da.

(Jente, 8. klasse)

Det kan hende at ungdommer ikke leser så mye fordi man blir tvunget til det. Litt umotiverende, kanskje? Finn en mellomting.

(Jente, 9. klasse)

Lesing på skolen og i barnehagen blir påvirket av omgivelsene, og flere fremhever at støy og distraksjoner gjør det utfordrende å konsentrere seg om lesing.

Konsentrer deg, og prøv å ikke se på vennene dine og ikke se på andre som går forbi.

(Jente, 4. klasse)

Når folk prater, glemmer jeg hvilken setning jeg var på. Blir irritert og vil ikke lese mer.

(Jente, 5. klasse)

At ingen bråker, at det er rolig.

(Barn, 5 år)

«Lese mer» – høytlesing er viktig både hjemme, i barnehagen og på skolen

Høytlesing er en viktig kilde til gode leseopplevelser både hjemme, i barnehagen og på skolen. Høytlesing er en særlig viktig del av barnehagehverdagen, og lesing av bøker skjer i stor grad sammen med de voksne. Det forbindes ofte med kos og avslapping, og barnehagen har ofte lesekroker med sofa og puter.

Barnehagebarna gir uttrykk for at de vil lese bøker ofte, og at det er viktig at de voksne forteller rolig, viser bilder og lager et inkluderende fellesskap i lesestunden. Noen gir også uttrykk for at de synes noen bøker er kjedelige, eller at det er slitsomt å sitte stille lenge. Samtalene om bøkene, hvor man sitter sammen med voksne og andre barn, fremheves som noe positivt.

Lese mer.
(Gutt, 2 år)

Hundre dager! Hele tiden!
(Barn, 4 år)

Bra! For da er vi sammen. Koselig! Veldig, veldig, veldig koselig!
(Barn, 4 år)

At jeg kan sitte siden av en venn.
(Gutt, 4 år)

Hyggelig å sitte i sofaen sammen. Godt å lese bok når jeg er sliten.
(Barn, 5 år)

Det er bra når de voksne leser rolig og viser bildene i boka.
(Barn, 5 år)

Det er kjedelig når voksne leser for oss.
(Barn, 5 år)

Også på skolen er det høytlesing. Noen av deltagerne har positive opplevelser med høytlesing og beskriver det som fellesskapsbyggende. For elever som opplever at det krever konsentrasjon å lese, åpner høytlesing for mer overskudd til å leve seg inn i lesestoffet.

Vi har en bok vi leser i klassen, og på slutten av timen kan vi ha høytlesing [alle liker boken]. Vi skal se filmen.

(Jente, 7. klasse)

Læreren leste en bok høyt, og så var den så bra at alle ville lese den selv etterpå.

(Jente, 4. klasse)

Får ikke noe ut av at læreren leser. Sitter og leser i egen bok.

(Gutt, 9. klasse)

Hvis det er uten bilder, klarer jeg liksom ikke å forestille meg det. Hvis noen hadde lest for meg, hadde det gått bra, men hvis jeg hadde lest selv, hadde det blitt litt vanskelig.

(Jente, 4. klasse)

Mange forteller om å bli lest for høyt for av foresatte. Høytlesing i forbindelse med leggetid er en koselig del av hverdagen til mange yngre barn.

Noen ganger når jeg har lagt meg. Mamma og pappa [leser høyt]. Men når jeg kjeder meg, sovner jeg ikke på et blunk, liksom. Så da finner jeg på sånn å lese litt.

(Gutt, 4. klasse)

Liker å bli lest for. Mamma er lesehest, vi har masse bøker hjemme. Synes det er gøy å lese. Koser meg med en god bok.

(Gutt, 6. klasse)

Pappa leser bok når jeg skal legge meg. Blir ikke trøtt. Det er fint.

(Jente, 5 år)

Mange av de eldre barna og ungdommene husker det å bli lest for av foresatte som noe positivt. Noen forteller at foresatte sluttet å lese for dem da de selv lærte å lese, og at de savner denne formen for leseopplevelse.

Liker ikke å lese. Synes det er litt kjedelig. Har ikke funnet bøker som er riktige for meg. Vil heller skrive, lage egne historier. Likte når pappa lagde stemmer når jeg var liten.

(Jente, 6. klasse)

[Når sluttet foreldre å lese høyt for dere?] I første klasse, eller egentlig når man er 5 år, for jeg var så flink å lese.

(Jente, 4. klasse)

Mamma og pappa leste til meg før. Han [lillebror] må legge seg en time før meg, så jeg sniker meg liksom sammen med guttene [som fremdeles blir lest høyt for].

(Jente, 4. klasse)

«Liker å lese i senga» – å lese på fritiden

Barn og ungdoms forhold til å lese på fritiden varierer. For noen av deltagerne i undersøkelsen er lesing en naturlig del av fritiden. Lesing på sengen før man skal sove, er et fast ritual for mange. For noen er lesing en stor glede og noe de gjerne gjør mye av når de er hjemme.

Mine bøker hjemme er veldig fine, jeg pleier å lese dem i senga.
(Jente, 5 år)

Liker å lese kl. 6 på morgenen – våkner kl. 1 eller noe, faktisk. Liker å lese i senga. Noen ganger MÅ jeg lese. Jeg er nødt til å lese lekser – kjempekjedelig.
(Gutt, 2. klasse)

Jeg liker å lese på skolen og før jeg skal sove. Men ikke midt på dagen når jeg kan være ute og være aktiv.
(Gutt, 10. klasse)

Jeg liker å lese hjemme, på rommet. Det er rolig der. Jeg synes det er vanskelig å lese.
(Jente, 4. klasse)

Har jeg rom for å lese, er det den beste stunden i løpet av uken.
(Gutt, vg3)

Ja, jeg synes det er gøy noen ganger når jeg får ro. Når jeg er hjemme.
(Jente, 4. klasse)

For andre er lesing tvert imot ikke noen kilde til glede. Mange av barna og ungdommene som har deltatt i samtalene, gir uttrykk for at lesing er sterkt forbundet med tvang og skolearbeid, og at de ikke leser på fritiden.

Leser ikke hjemme. Kun når det er lekser.

(Gutt, 7. klasse)

Når man blir tvunget til å lese på skolen, blir ikke bok gøy når man kommer hjem.

(Jente, 10. klasse)

Leser på skolen og prøver å bli ferdig med arbeidet. Så hjemme leser jeg aviser for å se om det er noe artig fotball som har skjedd.

(Gutt, 7. klasse)

«Pappa prøver å få meg til å lese mer» – foresatte og lesing

Deltagerne i samtalene forteller at de har foresatte som er opptatt av at de leser, og at foresatte involverer seg for at barna og ungdommene skal lese mer. I noen familier vanker det belønninger når man leser, mens andre deltagere opplever fellesskap og positiv oppmerksomhet om lesing.

Leser for meg selv, noen ganger må jeg lese høyt for mamma (lekser). Noen ganger har mamma og jeg en bok vi begge liker, da leser vi den sammen.

(Jente, 5. klasse)

(Jeg) leste *Harry Potter*. Foreldrene mine sa at jeg måtte lese bøkene for å få se filmene.[Men det] ga ikke større motivasjon for å lese.

(Jente, vg3)

Pappa prøver å få meg til å lese mer. Han leser ikke selv. Han er opptatt av å ikke være for mye på skjerm. Hvis jeg leser en bok, så får jeg belønning.

(Jente, vg3)

Mamma blir glad når hun ser at jeg leser. Men jeg leser jo ikke fornuftige ting, jeg leser bare fantasy.

(Gutt, vg3)

Mine yngre søsken leser mye mer enn meg. Foreldrene mine har sett hvor mye jeg er på skjerm, og pusher dem.

(Jente, vg3)

«Koselig hvis det er riktig bok man har funnet på biblioteket» – tilgang på lesestoff

Hvilke bøker barn og ungdom har tilgang til hjemme, i barnehagen og på skolen, har betydning for motivasjonen til å lese. Barn og ungdom beskriver ulik tilgang til bøker i sin hverdag, og de uttrykker frustrasjon når utvalget av bøker er dårlig. Ofte er de på jakt etter spesifikke titler eller bøker om bestemte temaer, og noen opplever at bøkene de ønsker å lese, ikke er tilgjengelige.

Mens de yngre barna som går i barnehagen eller på barneskolen, beskriver bokrike miljøer, gir ungdommer på ungdomsskolen og i videregående skole uttrykk for at tilgangen til bøker er mer begrenset.

«Det er bøker overalt» – tilgang på bøker i barnehagene

De fleste barnehagebarna som har gitt innspill, går i barnehager med Tøyveskebibliotek. Barna beskriver dermed en barnehagehverdag der bøker er synlige og tilgjengelige. De har tilgang til et variert utvalg, og også mulighet til å låne med seg bøker hjem. Også barnehagebarn har tydelige preferanser, og leseglede avhenger ofte av at boka fenger.

Samarbeid med folkebibliotekene, dedikerte lesestunder og bevisste valg av lesestrategier er elementer i barnehagenes arbeid for å gi barna god tilgang på leseopplevelser. Barnehagebarna uttrykker mye leseglede, men det svinger en del, avhengig av hvor sterkt bøkene engasjerer dem.

Inni der.
(Barn, 2 år)

[Bøkene] står i vinduene, og borti der. Vi har også bøker i kassa. Det er bøker overalt.
(Barn, 5 år)

Vi sitter i sofaen eller på gulvet eller i gangen. Og så tar vi med bøker ut. Vi kan lese ute.
(Barn, 5 år)

Vi har bøker om giraff og sjokoladegreier. Og om superhelt og bukkene Bruse, og fire kuer som klatrer i trær. Vi har mange bøker.
(Barn, 5 år)

Kjedelig. Liksom når de bøkene jeg likte å lese ikke er der.
(Gutt, 5 år)

Vi må kjøpe Hasse Hare-bok, dinosaur og sonicbok.
(Barn, 5 år)

[Jeg] vet ikke hvor man skulle sett, hvis man skulle funnet en bok.

(Jente, 10. klasse)

Vi har mange bøker.

(Jente, 5 år)

«Få flere bøker!» – skolebibliotekets betydning

Skolebiblioteket fremheves som en viktig arena for å finne bøker. Samtidig er tilbudet ulikt fra skole til skole, og ikke alle elever opplever skolebiblioteket som tilgjengelig. Det blir uttrykt en viss frustrasjon over skolebibliotekene. Flere mener at de har et begrenset utvalg av bøker. Bøkene fremstår gamle og utleste, og det er et ønske om et større tilfang av nye bøker.

Videre er det lite samsvar mellom bøkene på skolebibliotekene og bøkene som anbefales i de sosiale mediene som elevene benytter. Hvilket språk bøkene er tilgjengelige på, har også betydning. Bøkene er i stor grad på norsk, men mange ønsker å lese på engelsk. Flere samiske bøker på skolebibliotekene er også etterspurt.

Koselig hvis det er riktig bok man har funnet på biblioteket.
(Gutt, 6. klasse)

Bøker oppe og nede. Det er en sånn bokskole på en måte.
(Jente, 4. klasse)

Få flere bøker! Har jo lest ganske mange av dem, og det kommer aldri nye.
(Gutt, 6. klasse)

[Om bøkene på skolen:] Mest bøker på norsk. Veldig sjelden på samisk og aldri på engelsk.
(Gutt, 6. klasse)

Ser på sosiale medier bøker andre anbefaler. *Vi var løgnere* fant jeg på TikTok. Det er også en tv-serie. Det er for gamle bøker på biblioteket, de kunne godt kjøpt inn noen nyere bøker, og på engelsk.
(Jente, 9. klasse)

Vi får bibliotekkort av skolen, men jeg tror ikke det er i bruk. Vi får ikke lov til å gå inn på det. Det er låst hele tiden.
(Gutt, 10. klasse)

«Enklere å høre på» – lesestoff uten bok

Samtalene har i stor grad handlet om fysiske bøker, men også andre formater har blitt diskutert. Flere fremhever lydbok som en viktig kilde til leseopplevelser. Noen har delt erfaringer fra skoler der PC-er har erstattet fysiske bøker. For noen er skillet mellom lesing i bok og lesing på skjerm kunstig.

Leser ikke så mye. Hører mye på lydbok. Enklere å høre på.
Kan på en måte si at man har lest en bok man har hørt på.
(Gutt, 6. klasse)

Synes lydbok er litt kjedelig. Kan høre på krimlydbok i bilen med stefaren min.
(Jente, vg3)

Veldig glad i å lese, men bruker mest lydbok i hverdagen.
(Gutt, vg3)

På barneskolen var vi første kull som fikk PC. Da vi fikk PC
ble bøkene litt tatt vekk, og så leste vi på PC.
(Jente, Vg3)

Tror ikke mobiltelefonen gjør så mye med lesingen egentlig, vi leser jo på mobilen også.
(Jente, 9. klasse)

«Kan få lyst hvis jeg finner en bra bok» – barn og ungdom vet hva de liker

At gode leseopplevelser er forbundet med å lese en bok man liker, kommer tydelig frem hos alle som har deltatt. Det er gjennomgående i innspillene at barn og ungdom synes det er gøy eller interessant å lese når de leser om temaer som interesserer dem, forutsatt at lesestoffet er tilgjengelig med de leseferdighetene de besitter.

Barn og ungdom som har deltatt i samtalene, har et bevisst forhold til egne interesser og uttrykker i stor grad personlige preferanser som styrende for om de liker en bok eller ikke. Det er ofte interessen for et bestemt tema som er utgangspunktet for å lese en bok. Også serielitteratur er en viktig driver for å ønske å lese mer.

Dinosaurbøker er spennende, og verdensrombøker. Også er det spennende med Bittesmåene!
(Barn, 5 år)

Leser helst klassisk litteratur, men leser alt.
(Gutt, vg3)

Kan lese om 2. verdenskrig, da.
(Gutt, 7. klasse)

Hva skal til – en bra bok, kanskje? Jeg liker å lese en bok, og så kommer det på kino etterpå for eksempel. For eksempel *Clue*-serien. Ikke alle er så opptatt å reflektere så mye rundt seg selv når de leser.
(Jente, vg1)

Jeg liker ikke boka, jeg vil heller lese skrekk.
(Barn, 5 år)

Jeg liker å lese jentebøker, sånne dagbøker. Som handler om jenter og livet og sånn. Begynte å lese dem når jeg var 9 år. Blitt mer jentete da jeg ble eldre.
(Jente, 5. klasse)

«Jeg liker å velge bok selv» – begrensede muligheter for å lese det man selv vil

Mange barn og ungdommer gir uttrykk for at de har mer lyst til å lese når de får velge bok selv. De eldre ungdommene forteller at de får få anledninger på skolen til å velge selv hvilken bok de skal lese. Noen reflekterer over at det over tid skapes uheldige assosiasjoner til lesing hvis man aldri eller sjelden leser noe som man selv liker.

Spørre hva vi liker å lese.
(Gutt, 6. klasse)

Tror mange ungdommer glemmer at man kan lese som alternativ. På skolen får vi introdusert mange tunge lange tekster som ikke passer deg. "Hva vil DU lese, egentlig"? De har jo kanskje aldri prøvd å lese noe som de kan ha lyst til å lese.
(Gutt, vg2)

Kanskje kjøpe bøker vi faktisk anbefaler, og ikke bare bøker de tror vi vil lese. Jeg stod og så en bok jeg hadde lyst på, og den kom ikke inn før ett år etterpå.
(Jente, 7. klasse)

Det burde bli lagt frem flere alternativer, slik at man kan velge det man har lyst til å lese.
(Jente, vg3)

Om skolene får inn noen timer til egenlesing i selvvalgt bok.
(Jente, vg3)

Les bøker som vi vil.
(Barn, 5 år)

At vi får velge egne bøker å lese. Da hadde jeg lest mer.
(Jente, 10. klasse)

«De på samisk er for småunger» – behov for alderstilpasset litteratur i ulike formater

Barn og ungdom vil lese litteratur som er spennende og morsom, men språk og kompleksitet kan være en barriere. Flere eldre samiske barn og ungdommer forteller at utvalget av samiske bøker er dårlig, og opplever at bøkene som er tilgjengelige, er for mindre barn og dermed uinteressante.

Det er egentlig ikke så mange samiske spennende bøker som på norsk.
(Jente, 5. klasse)

De på samisk er for småunger, mer barnslige. Handler om ting som ikke er spennende nok.
(Gutt, 6. klasse)

Utvalget av samiske bøker er rævva. Og oversettelsene er ikke bra. Har lest det som finnes.
(Jente, 9. klasse)

De må lage bøker som folk har lyst til å lese. De bruker gammelt og dårlig språk. Det blir for vanskelige ord – ord som vi ikke bruker i hverdagen.
(Jente, 9. klasse)

De må lage bøker for samiske ungdommer, spørre oss hva slags bøker vi egentlig liker – spørre om språk. Slik man har gjort med film og serier.
(Jente, 9. klasse)

Også leseferdigheter kan være en barriere for å lese aldersadekvate bøker. Mens de yngre barna har et stort tilfang av illustrerte bøker, har også eldre elever et ønske om å lese illustrerte bøker og tegneserier som er spennende og relevante for deres aldersgruppe. Noen gir også uttrykk for at de ikke liker å lese på norsk, mens de gjerne leser bøker på engelsk.

Liker egentlig ikke å lese, men kan lese bøker som er tegneserier.
(Jente, vg3).

Ikke bruk så mye kompliserte ord. Da må jeg prøve å finne ut hva ordet betyr, og da skjønner jeg ikke teksten.
(Gutt, 10. klasse)

Velge egne bøker til leselekse. De som synes at det er vanskelig å lese, kan få lettere bøker.
(Jente, 4. klasse)

***Dogman*. Liker den ikke på norsk, men liker den på engelsk. Prøver å følge med ordentlig [for å lese engelsk]. Det er engelsk overalt.**
(Jente, 4. klasse)

Liker å lese bøker. Nå for tiden daglig, men det forandrer seg. Noen ganger finner man ikke en god bok. Jeg liker fantasy, krim og romantikk. Leser noe på norsk, men mest engelsk. Er nok på grunn av forfatterne, tror jeg. Har ikke funnet noen norske forfattere som frister.
(Jente, vg3)

«Hvis broren min hadde anbefalt» – hvordan barn og ungdom velger bøker?

For mange er en anbefaling avgjørende for om de velger å lese akkurat den boka. Elever på skolen starter egne lesetrender og anbefaler bøker til hverandre. Også eldre søsken og andre familiemedlemmer kan gi anbefalinger som er til å stole på. Skolebibliotekarene trekkes også frem som en ressurs i valget av bok.

Hvis noen synes at en bok er veldig bra, så går de fram på matte og liksom anbefaler den.
(Gutt, 4. klasse)

Blir inspirert av [jente 2] når hun leser.
(Jente 1, 9. klasse)

Kan bli inspirert hvis jeg gjenkjenner en bok som [jente 1] har lest.
(Jente 2, 9. klasse)

Man burde jo … Hvis man har lest en serie, burde man jo prøve andre bøker.
Mange jenter i klassen leste *Dustedagbøkene*, og det prøvde jeg og syntes var gøy.
(Jente, 5. klasse)

Hvis broren min hadde anbefalt (en bok), for vi har mer til felles.
Hvis han hadde tipset meg, så hadde jeg hørt på.
(Gutt, vg3)

Tante har like interesser, så hadde hørt på anbefaling fra henne.
(Jente vg3)

De som jobber på biblioteket, kan også velge bok.
(Barn, 5 år)

Hvis man får hjelpen til å finne hva man er interessert i.
Det hadde hjulpet å kunne snakke med en bibliotekar.
(Jente, vgs)

FOTBALL-
BØKER
Nå starter VM!
LEGENDARISK MÅLJEGER
HAALAND RULER
Nye bøker!

Sosiale medier og internett spiller en rolle for ungdommers valg av bøker. Særlig jenter viser til TikTok og Instagram som kilder til leseinspirasjon og bokanbefalinger. For noen blir det stor kontrast mellom den engelskspråklige litteraturen som de leser om på sosiale medier, og bøkene som er tilgjengelige på skolen.

Hvis mange hadde sagt en bok var bra på TikTok, hadde jeg kanskje lest.
(Jente, 10. klasse)

Blir mest tipset på internett om bra bøker.
(Jente, vg3)

Egne BookTok-brukere på nett. Har venninner som romantiserer det å lese. Sitte med te og lese som de gjør på TikTok.
(Jente, vg3)

Tror flere jenter enn gutter blir tipset av booktok.
(Gutt, vg3)

Får lyst til å lese når jeg ser sånne videoer på Snap: Esthetics, cup of tea og gode bøker.
(Jente, 9. klasse)

Følger Leseklubben på NRK for å få tips om bøker. Internett.
(Gutt, vg3)

«Det er så mye som er mer artig enn å lese» – hva barn og ungdom heller gjør enn å lese

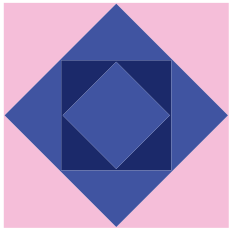

For mange av barna og ungdommene vi har snakket med, er ikke lesing en attraktiv fritidsaktivitet. De prioriterer andre interesser. Blant annet spiller trening og fysisk aktivitet en stor rolle i manges liv. Barn og ungdom har et sterkt ønske om å tilbringe mye av fritiden med venner, og lesing har ofte ikke noen naturlig plass i den sosiale interaksjonen med jevnaldrende.

Jeg liker dansing og ridning bedre enn å lese.
(Jente, 3. klasse)

Det er lite snakk om bøker, musikk og film er mye mer snakket om.
(Jente, 10. klasse)

Hvis det er noe på tv eller jeg spiser godteri, kake eller is har jeg ikke lyst til å lese. Eller hvis jeg spiller.
(Gutt, 2. klasse)

Det er så mye som er mer artig enn å lese, være med venner, for eksempel. Jeg ser jo at folk leser, og at man blir smartere av det, men det er så kjedelig. Vil heller ha det sosiale.
(Gutt, vg1)

Har trening hver dag, får ikke så mye tid, det er ikke så gøy.
(Gutt, 9. klasse)

Liker egentlig ikke å lese på fritiden, det er fordi jeg er oppvokst med å spille dataspill og være ute.
(Gutt, 10. klasse)

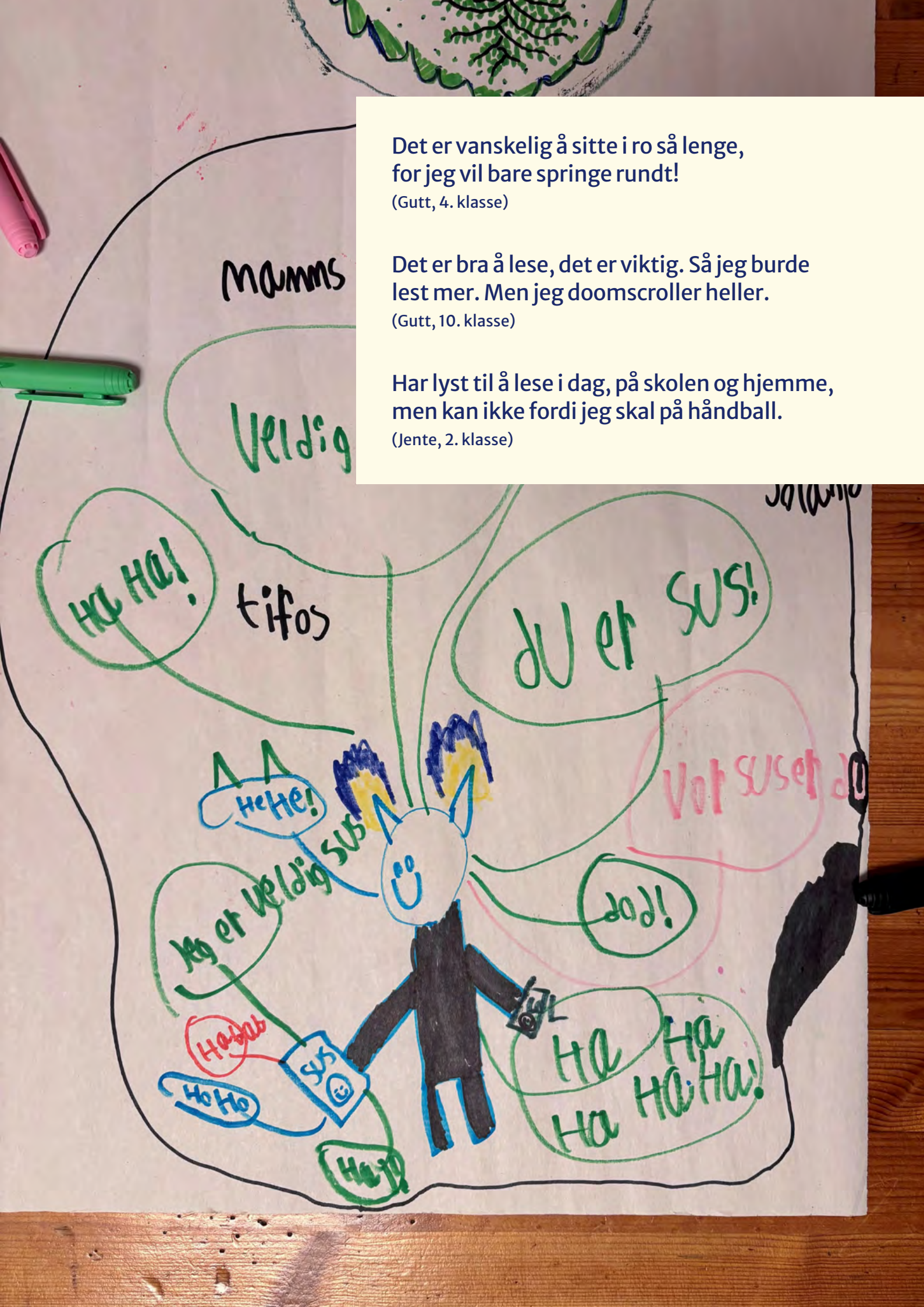

Det er vanskelig å sitte i ro så lenge, for jeg vil bare springe rundt!
(Gutt, 4. klasse)

Det er bra å lese, det er viktig. Så jeg burde lest mer. Men jeg doomscroller heller.
(Gutt, 10. klasse)

Har lyst til å lese i dag, på skolen og hjemme, men kan ikke fordi jeg skal på håndball.
(Jente, 2. klasse)

«Det er litt sakte sammenliknet med telefon» – digitale medier som konkurrent til lesing

Digitale medier fremstår som en konkurrent til lesing. Ungdommene som har deltatt i undersøkelsen, beskriver en hverdag der sosiale medier, internett, serier og andre skjermbaserte aktiviteter tar stor plass, og de opplever det som utfordrende å prioritere lesing over skjerm. Flere av de eldre ungdommene beskriver lesing som noe de både gjorde og likte tidligere, men som er blitt fjernt fra deres hverdag fordi digitale medier tar stor plass. Lesing oppleves ikke lenger tilgjengelig for dem – nærmest som noe de kunne før, men ikke lenger kan.

Lettest å lese når det ikke er telefon eller tv tilgjengelig.

(Gutt, vg2)

Jeg ville ikke sagt at jeg liker å lese. Det er litt sakte sammenliknet med telefon.

(Gutt, 10. klasse)

Vanskelig å finne bok som er spennende. Jeg ønsker meg egentlig mer bilder. Mistet grepet på lesing når sosiale medier kom. Hadde bedre konsentrasjon før jeg hadde sosiale medier. Vi er vant til å gjøre alt på nettet.

(Jente, vg3)

[Storebror med smarttelefon] Han leser ikke noe!

(Jente, 4. klasse)

Kan få følelsen av at det blir for mye telefon, for mye sosiale medier, for mye å forholde seg til. Kan få lyst til å lese, men om man er borte fra skjermen, får man ikke med seg noe av det som skjer.

(Jente, vg3)

Jeg tviler på at skolen kan gjøre noe. Man må kanskje utsette det å få PC til i hvert fall femte klasse. Men jeg tror ikke det er noe jeg kan gjøre for å lese [nå].

(Gutt, vg3)

Likte lesing før, nå er det skjerm.

(Jente, vg3)

«Jeg har ikke tid nå lenger» – tidsnød

Barn og ungdom gir uttrykk for at de ikke har tid til å lese. Som nevnt er det mange som bevisst prioriterer mer lystbetonte aktiviteter på fritiden. For andre oppleves det i mindre grad som et valg og mer som en hverdag preget av tidsnød, der skole, jobb og organiserte fritidsaktiviteter tar mye plass. De gir uttrykk for at de ikke har tid til å lese, selv om de ønsker det. Særlig de eldste ungdommene beskriver en hverdag der det er mange gjøremål og forventninger, og gir uttrykk for at tiden må benyttes på det som fremstår nyttig.

Jeg leste mye krim før, men jeg har ikke tid nå lenger.
Hvis jeg først skal lese noe, så må det være nyttig.
(Jente, vg3)

Leser ikke mer enn det jeg må lese. Ett år siden jeg leste en bok – *Gutta i trehuset*. Har trening hver dag, får ikke så mye tid, det er ikke så gøy.
(Gutt, 9. klasse)

Øke frikortgrensen, så du kan jobbe mindre og lese mer.
(Jente, vg3)

Liker å lese når jeg er hjemme eller på kvelden før jeg legger meg.
Har ikke så mye tid på dagen – har masse trening.
(Jente, 5. klasse)

Del 4: Intervjuer om lesing

Dania (12)

Klassetrinn
7. trinn

Familie
Mor, to eldre søstre og en storebror

Kjæledyr
Katten Tyson

Fritidsaktiviteter
Hun liker å tegne, snakke med venner og spille dataspill.

– Hva skal du gjøre hvis du bor langt unna et bibliotek? Skal du bare *ikke* lese?

Skolebiblioteket og skolen er viktig for Danias leseglede. Hver uke besøker klassen hennes biblioteket, og skoledagen begynner med et kvarters lesing i egen bok.

> *– Det jeg liker med lesing, er at jeg føler at jeg kommer inn i en annen verden. Det distraherer fra alt annet rundt meg, forteller Dania.*

Hun foretrekker å lese på engelsk.

> *– Det er fordi det var språket jeg lærte først, og fordi engelsk er språket jeg bruker mest med vennene mine. Så det er lettere for meg, forklarer hun.*

Hjemme snakker hun engelsk med søstrene, norsk med broren, og både norsk og arabisk med moren. Hele familien liker å lese.

Dania har ingen favorittsjanger, men liker veldig godt tegneseriebøker som *Hundemannen* av Dav Pilkey. I tillegg er hun glad i faktabøker og bøker som er basert på ekte hendelser, fordi hun liker å lære om ting. Hun foretrekker middels tykke bøker, men kan også lese tynne og tykke bøker.

Når Dania skal velge en bok, ser hun på forsiden og leser det som står på baksiden. Hun foretrekker at forsiden er illustrert med en tegning.

> *– Hvis det bare står tittelen på forsiden, så vet jeg ikke hva som skal skje. Hvis det er et fotografi, synes jeg det blir for realistisk, særlig hvis det er en tegneserie.*

Dania liker ikke at det står hvilken alder en bok passer for.

> ***– Hvordan vet de om den passer for noen som leser på et høyere nivå enn alderen sin? Eller for noen på samme alder som nettopp har lært å lese? Det er veldig stor forskjell på barn.***

Hvis hun skal se en film som er basert på en bok, foretrekker hun å lese boka først. For vanligvis synes hun boka er best.

> ***– Bøker har flere detaljer og er ofte morsommere. Dessuten synes jeg ofte de ikke klarer å finne skuespillere som passer til karakterene i boka. Som i* Harry Potter*-filmene. Jeg har både lest de to første bøkene og sett begge filmene.***

Én gang i uken har klassen hennes bibliotektime. Da besøker de skolebiblioteket og velger seg en bok. Hun synes rommene på biblioteket er koselige, og at bibliotekaren Elisabeth er flink til å tipse om bøker. Dette skoleåret er Dania én av klassens seks bibliotekassistenter, noe hun liker godt. Hun hjelper andre elever å finne bøker og rydder biblioteket. På hennes skole er det elever på 6. og 7. trinn som er bibliotekassistenter.

Bør alle skoler ha et skolebibliotek?

> ***– Ja. For tenk hvis du bor langt unna et bibliotek og ikke får lånt bøker. Hva skal du gjøre da? Skal du bare ikke lese?***

I tillegg til tips fra skolebibliotekaren kan det at venner liker en bok og snakker om den, få henne til å ville lese den. Tolvåringen liker aller best bøker som er spennende.

> ***– Du vet når du tenker: «Jeg MÅ lese én side til, for jeg må vite hva som skjer»? Sånne bøker liker jeg.***

På skolen får elevene lov til å velge hvilken bok hver enkelt vil lese på skolen. Vanligvis leser de for seg selv det første kvarteret av skoledagen (i lesekvart), når de spiser, og hvis de er ferdige med en oppgave før resten av klassen. Noen ganger leser læreren for dem mens de spiser. Som oftest får de lov til å lese i friminuttene, bortsett fra når de har vikar. Da kan de få beskjed om at de må ut og leke. Til sammen anslår Dania at hun leser 30 til 60 minutter hver skoledag.

> ***– Det er det mamma misforstår. Hun sier at jeg må lese mer. Men jeg leser mye – på skolen! Og det er ikke alltid jeg husker på å ta med meg boka hjem.***

Hvert skoleår arrangerer skolen Leseuka. Da gjør elevene bare det – leser – i en hel uke. Alle må først lese én bestemt bok, så kan de lese hva de vil. Dania synes uka er gøy, men tenker at de egentlig heller burde ha noe hun kaller utforskeruke.

> ***– Selv om vennene mine liker å lese, gjør ikke alle guttene i klassen det. De synes Leseuka er kjedelig. Derfor tror jeg det hadde vært bedre med en utforskeruke, hvor du kunne lest små, spennende deler av forskjellige bøker for å finne ut om du liker sjangeren.***

Hvorfor tror du noen barn ikke liker å lese?

> ***– Jeg tror de ikke har funnet riktig bok for seg. Kanskje tenker de at bøker bare er lange og ikke har bilder? Før likte jeg ikke å lese, fordi jeg syntes det var veldig vanskelig. Men da jeg gikk i 4. klasse, fant jeg den riktige boka for meg. Jeg husker ikke hva den het, men etter det begynte jeg å lese mer.***

Hvis du fikk bestemme, hva ville du endret med lesing på skolen?

> ***– Jeg synes det ikke burde være så strengt at vi ikke får lov til å lese midt i timen. Hvis læreren kjefter på en elev, hadde det vært bedre om jeg kunne lest litt i stedet for å bare sitte der og høre på kjeftingen.***

Hva er rådet ditt til lærere?

> ***– Du må prøve å få elever til å lese, men ikke si til barn at de MÅ lese, for noen ganger synes de det er vanskelig. Og da blir lesing bare negativt.***

Hva med råd til bibliotekarer?

> ***– Hør på barn når de sier at de vil ha en bestemt bok i biblioteket. De har sikkert hørt at det er en spennende bok, eller de har lest boka og vil ha flere bøker i den sjangeren. Så hør på elevene!***

– Å lese er ikke min måte å lære på

Mariell (14)

Klassetrinn
10. trinn

Familie
Foreldre og en lillesøster

Kjæledyr
Katten Tiggy og hunden Aiko

Fritidsaktiviteter
Hun trener håndball fire ganger i uken og spiller kamp stort sett hver helg. På fritiden liker hun ellers å være med venner og å sove.

Mariell får lite ut av å lese og finner sjelden glede i bøker. Derfor finner hun andre veier inn i fagstoffet etter skoletid.

Mestringsfølelsen er noe av det beste med å spille håndball, synes Mariell. Den følelsen får hun ikke av å lese.

> *– Jeg sliter veldig med å få med meg det jeg leser. Jeg tenker gjerne på noe annet. Og så er ikke jeg så fan av å lese det på nytt, heller, forteller hun.*

Ifølge Mariell er klassen hennes av den snakkesalige sorten, så det er sjelden hun får ro når hun prøver å konsentrere seg om å lese.

> *– Å lese er ikke min måte å lære på, så da ser jeg ikke så mye nytten i å lese bøker. Hvis vi får beskjed om at vi må lese en bok på skolen, så er ikke det noe jeg gleder meg til.*

Hun jobber i stedet med fagstoffet på eget initiativ etter skoletid, for eksempel ved å se korte videosnutter, tegne, skrive eller snakke om temaet med lærerpappaen sin.

Fjortenåringen har travle ukedager med trening og venner, og hun synes det er litt pes å måtte bruke så mye av fritiden på skolearbeid. Likevel prioriterer hun det. Målet er å få gode nok karakterer til å ha flest mulig valgmuligheter når hun skal søke videregående. Hun vurderer å studere psykologi.

> *– Jeg liker å fordype meg i fagstoff selv gjennom metoder som funker for meg. Mamma og pappa maser ikke på meg om at jeg må lese. Jeg tror de vil at jeg skal finne min måte å lære på. Og det har jeg jo gjort.*

Føler du at du går glipp av noe ved at du ikke liker å lese?

> *– Ja, på skolen gjør jeg litt det, når de fleste andre sitter og leser. Jeg prøver, men jeg får bare ikke med meg hva det står. Det er litt kjipt.*

Hun synes det er lettere å følge med på handlingen hvis læreren leser høyt for dem, særlig hvis boka er spennende. Hun nevner trilogien *Barsakh* av Simon Stranger som et godt eksempel.

«Jeg sliter veldig med å få med meg det jeg leser. Jeg tenker gjerne på noe annet.»

Hjemme leser Mariell hverken bøker, tegneserier eller aviser. Hun forteller at det samme gjelder vennene hennes. Hun tror det kanskje er to personer på trinnet som faktisk liker å lese.

Tenåringsgutter leser generelt mindre enn tenåringsjenter. Hvorfor tror du det er sånn?

> ***– Det er lett å svare på: Gutter vil tøffe seg litt og ikke skille seg ut. Kanskje de er redde for å bli sett på som rare hvis de leser? Uten at jeg tror at noen jenter ville tenkt akkurat det. Det er mest et mindset hos guttene.***

Den siste boka Mariell leste, var *Gutten med den stripete pyjamasen* av John Boyne, som hun valgte da klassen fikk beskjed om å velge en bok.

Hun så filmen først, noe hun syntes gjorde det litt lettere å komme seg gjennom boka. Hun forventet at den skulle være lik filmen. Men de skilte seg mye fra hverandre fra første side, så hun ble så nysgjerrig på hvor forskjellige de faktisk var, at hun leste hele boka.

> ***– Filmen var best! Men kanskje jeg hadde syntes det motsatte hvis jeg hadde lest boka først? For nå følte jeg liksom at filmen var den som var «riktig».***

Mariell tror det ville hjulpet dersom elevene selv fikk velge de skjønnlitterære bøkene de skulle lese. Hvis hun skulle valgt en bok selv, ville hun lett etter anbefalinger på sosiale medier fra andre på hennes egen alder. Hun ville valgt en spennende krimbok, gjerne en basert på virkelige hendelser.

Også da hun var yngre var hun glad i spennende historier. På slutten av barneskolen likte hun å lese, særlig tegneserier og bokserien *Detektivbyrå nr. 2* av Jørn Lier Horst. Hun forteller at det å lese var populært blant elevene da hun gikk på 3. til 5. trinn.

Hva endret seg – for deg og de andre elevene?

> ***– Kanskje flere begynte å gi mer blaffen i å lese bøker etter hvert som de ble eldre? Mange ungdommer er travle, og vi trenger også mye søvn. Dessuten er det mye annet å gjøre som er mer spennende.***

Hva skal til for at du begynner å lese bøker igjen?

> ***– Jeg tror det skal mye til for å få tilbake leseinteressen. Det har gått så mange år siden jeg frivillig leste en bok, og det er ikke noe jeg savner. Så motivasjonen er ikke der. Jeg føler ikke at jeg går glipp av noe ved ikke å lese bøker.***

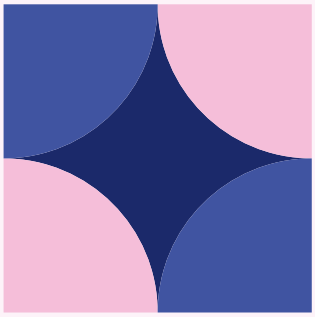

– Jeg hører på lydbok én til to timer hver dag

Håkon (13)

Klassetrinn
8. trinn

Familie
Foreldre og to lillebrødre

Kjæledyr
Katten Silkepus

Fritidsaktiviteter
På fritiden liker han å være med venner og spille fotball og gitar. Favorittlaget er Liverpool FC.

Håkon har dysleksi og er en ivrig leser. Aller helst sluker han bøker med ørene.

> *– Hva jeg liker med* Harry Potter*? Serien er godt skrevet, forfatteren beskriver alle karakterene veldig godt, og så liker jeg fantasy- og eventyrbøker. Bok nummer tre og fem er favorittene mine, for i dem er favorittkarakteren min Sirius Svaart med, forteller Håkon.*

I tillegg til *Harry Potter*-bøkene liker han krimbøker som *CLUE*-serien av Jørn Lier Horst. Han foretrekker å høre på lydbøker eller at andre leser høyt for ham, fremfor å lese teksten på egen hånd.

> *– Jeg hører på lydbok én til to timer hver dag. Når jeg hører lydbøker, husker jeg bedre det som skjer, enn hvis jeg leser. Og så liker jeg at jeg kan gjøre andre ting samtidig, som å spise eller trene.*

Allerede i første klasse skjønte både Håkons mor og lærerne at det å lese og skrive var spesielt utfordrende for han. Etter hvert fikk han tilpasset undervisning og ble satt på venteliste for å bli testet for dysleksi. Selve utredningen for dysleksi skjedde på slutten av fjerde trinn.

Hvordan var det å få vite at du hadde dysleksi?

> *– Jeg var glad for å få vite hva det var som var litt feil, eller hvordan man sier det, med lesingen. Så det var bra å få svar på det.*

Håkon beskriver dysleksien sin slik:

> *– Bokstavene kan hoppe litt rundt på arket når jeg leser. Og selv om jeg forstår bokstavene, så kommer ikke ordene alltid helt sammen. Dessuten uttaler jeg noen ganger ord feil, eller så husker jeg ikke ordet i det hele tatt.*

«Bokstavene kan hoppe litt rundt på arket når jeg leser.»

Han forteller at alle vennene hans vet at han har dysleksi, og at de er veldig forståelsesfulle. Skriveprogrammet Lingdys hjelper han med skolearbeidet – både ved å lese opp det han skriver sånn at han hører hva det faktisk står, og ved å foreslå riktig skrivemåte. I tillegg kan han snakke inn i programmet, og så skriver programmet det han sier.

Hva gjør dysleksien med det å lese og skrive?

> ***– Det er litt styr, men som regel ordner det seg. Det er bare å øve, så blir det bedre. Men det er dumt at matte, som er favorittfaget mitt, ødelegges litt av lesing nå, siden matteoppgaver på ungdomsskolen har mer tekst. Men det kommer til å gå greit.***

Familien abonnerer på en strømmetjeneste for lydbøker og lydserier. Håkon liker at tjenesten har et godt utvalg av ulike bøker, og at de er inndelt etter sjanger og alder. Han tenker det siste særlig er viktig for de yngste leserne. Selv leter han ofte etter bøker på tvers av aldersanbefalinger. Han får også mange lesetips fra folk rundt seg.

Bestemoren er nylig pensjonert norsklærer og har mange gode boktips på lur. Hun vet hva slags bøker Håkon liker. Moren hans anbefaler også bøker. Håkon forteller at på skolen er det ofte slik at dersom en som er populær, sier at en bok er bra, så pleier andre også å ville lese den.

Forrige skoleår deltok klassen hans på Bokslukerprisen. Håkon likte mange av de nominerte bøkene og husker særlig boka som vant prisen, *Liket i myra* av Christoffer Lamøy.

> ***– Den var veldig spennende. Men jeg var litt skuffet over slutten. Det var bestemor også. Hun leste den for klassen sin.***

Nylig ble Håkon med i Dysleksi Bergens lese- og teaterklubb, hvor målet er å gi barn og unge positive erfaringer med litteratur. De startet høsten med *Løven, heksa og klesskapet* av C. S. Lewis. Senere skal de blant annet se teaterforestillingen som er basert på boka.

> ***– Jeg tror leseklubben kan få folk med dysleksi til å skjønne at lesing er gøy. Det er fint å møte andre med dysleksi og å snakke om hvordan det er. For alle har forståelse for hverandre.***

Hva kan få flere barn og unge til å lese?

> ***– Jeg tror at særlig for yngre barn, så kan det at kjendiser sier at det er bra å lese, og at de tipser om bøker, gjøre at de begynner å lese. Det kan for eksempel være Victor og Chris fra NRKs FlippKlipp eller fotballspillere som Haaland og Ødegaard.***

Hva kan voksne gjøre?

> ***– Det er viktig å bli lest for helt fra man er liten, for å bli glad i bøker. Og å ha bøker hjemme og låne bøker på biblioteket. I tillegg hadde det vært fint om det fantes en egen nettside eller lignende med boktips.***

Hva skal til spesielt for barn og unge med dysleksi?

> ***– Alle må få hjelpen de trenger, og så bør man kunne bli utredet for dysleksi tidlig, for eksempel i andre klasse. Det hadde også vært fint om det var en ekstra lærer i klassen som hjalp dem som trenger det, med lesing og skriving. Jeg skjønner at det kan være veldig vanskelig å få til, men det hadde hjulpet. Alle bør også ha tilgang til mange forskjellige lydbøker. Og så er det viktig at barn og unge som har dysleksi, vet at hvis man jobber masse, så får man det til!***

– Voksne misforstår hvorfor mange tenårings-gutter ikke leser

Per (15)

Klassetrinn
10. trinn

Familie
Foreldre og en lillebror

Fritidsaktiviteter
Han liker å være med venner, og de er enten ute eller spiller dataspill sammen. I tillegg liker han å trene. Han ser litt på tv-serier, men blir fort lei. På YouTube liker han å se videoer hvor treningsinfluensere for eksempel snakker om ulike vitaminer.

Per har alltid likt tegneserier og har nesten 500 Donald-bøker. Men han leser hverken Donald eller annen litteratur lenger. Noe endret seg da han begynte på 9. trinn.

For Per er lesing et negativt ladet ord. Han forbinder det med tvang.

«Per, du MÅ lese! Det er så bra for deg», får han stadig høre. Moren hans er overbevist om at bare han finner den rette boka, så vil han like å lese. Hun har tilbudt goder i bytte mot bibliotekbesøk, og det har hendt at han har dratt.

> *– Men jeg finner aldri noe gøy å lese. Jeg faller ut hele tiden. Når jeg begynner å lese en bok, går det fint den første siden, men så plutselig begynner jeg å tenke på noe annet, og så har det gått 20 minutter. Så må jeg bla tilbake mange sider, for jeg har egentlig ikke lest ordentlig, forteller Per.*

> *– Det handler ikke om at bøkene er feil. Det er mer noe med konsentrasjonen min. Selv om en bok er fantastisk, tror jeg ikke at jeg hadde klart å lese den. Lesing er først og fremst en plikt.*

Likevel har det ikke alltid vært slik. I mange år leste han mye Donald. Han likte det fordi han kunne lese i eget tempo og fordi tegneseriene hadde mange bilder.

> *– Men etter at jeg fikk bestemme mer over egen skjermtid da jeg begynte i niende, valgte jeg heller å bruke tid på skjerm enn å lese.*

Per forteller at ingen av vennene hans leser, men at noen klassekamerater gjør det. Han mener at ungdom flest ikke bryr seg om at noen liker å lese, selv om enkelte tenker at det er ukult. Ifølge Per ønsker tenåringer flest at lesing skal gi dem noe tilbake, fordi det å lese ikke nødvendigvis er noe man gjør for gøy.

> *– Man vil ha noe ut av lesingen. De bøkene mange ungdommer leser, handler for eksempel om hvordan man kan trene eller tjene penger. Mange har en oppfatning om at de skal få et helt nytt syn på livet etter å ha lest en bok, og at de skal få noe igjen for å bruke tid på å lese. Mens voksne leser fordi de synes det er gøy.*

«Lesing er først og fremst en plikt.»

Femtenåringen har inntrykk av at flere jenter enn gutter leser bøker. Han tror årsaken ligger i at gutter har større vansker med å sitte i ro.

> ***– Det sies jo at jenter er flere år lenger fremme i utviklingen. Så når gutter må gjøre det samme som dem, kan det være vanskeligere.***

Vi møter Per i sommerferien. Forrige skoleår leste klassen romanen *Holes* i engelsken og lærte om noveller i norsken. Engelsklæreren viste også filmen som er basert på boka, og tilbød elevene å høre boka som lydbok.

> ***– Å høre lydbok kan være ganske gøy, særlig dersom jeg for eksempel spiller Minecraft samtidig. Men hvis jeg bare hører på lydbok, blir jeg rastløs og følger ikke med.***

Per innrømmer at han aldri hørte ferdig *Holes*, og at resultatet på prøven ble deretter.

Hva er det med lesing som ikke fungerer for deg?

> ***– Jeg vet ikke helt. Jeg har alltid syntes det har vært ganske vanskelig. Å lese bøker er bare ikke noe for meg.***

Han synes ikke at elever skal få bestemme selv hva de skal lese på skolen, for han tror de da bare vil velge det som er enklest.

> ***– Men lærere burde få lov til å velge bøker de tror klassen kommer til å like. For eksempel en true crime-bok – det er en sjanger mange ungdommer liker. Dessuten er det viktig at lærere prøver ulike ting for å se hva som fungerer, slik engelsklæreren vår har gjort.***

I norsken ble de inndelt i grupper og leste høyt for hverandre. Selv om Per synes høytlesing er litt kleint, opplever han det som enklere når de leser i grupper, for da må han ikke lese alt selv. Hvis han fikk bestemme, ville de brukt mindre tid på for eksempel noveller og mer tid på andre ting i norskfaget.

> ***– Det er viktigere ting å lære, som hvordan bruke språket og håndtere sosiale interaksjoner. Hvordan snakke med folk, hvordan løse uenigheter og så videre. Det burde man kanskje lært allerede på barneskolen? Overraskende få klarer det.***

For et par år siden gjorde moren en avtale med han: Dersom han leste 50 sider av en bok, skulle han få en belønning.

> ***– Etter 50 sider syntes jeg faktisk det var gøy, så jeg leste hele boka. Jeg husker ikke hva den heter, men historien minnet meg ganske mye om Askeladden. Men dette skjedde før jeg fikk TikTok og Snapchat.***

Hva tenker du om forslaget om aldersgrense for sosiale medier?

> ***– Jeg er enig. Jeg synes man ikke bør ha sosiale medier før man i hvert fall er fylt 16 år, for det ødelegger konsentrasjonen. Det handler ikke om at innholdet på sosiale medier er så skadelig, men om hva alle timene med doomscrolling fører til.***

Per mener at travle hverdager, lange skoledager og lekser er en annen grunn til at barn og unge ikke prioriterer lesing.

> ***– Det er lettere å plukke opp en bok hvis man ikke har noe å gjøre, enn hvis man har tusen ting å holde på med.***

Hva er det voksne misforstår om gutter som ikke leser?

> ***– Jeg tror de tenker at de ikke liker eller ikke gidder å lese. Men det er heller det at de ikke kan eller ikke klarer å lese. Å lese en bok er veldig vanskelig for mange tenåringsgutter. Det er litt som å løpe et maraton: Det er vanskelig.***

– At mamma og pappa liker å lese, har nok vært viktig

Georg (12)

Klassetrinn
7. trinn

Familie
Foreldre, en tvillingbror og to eldre brødre

Fritidsaktiviteter
Han trener fotball, og Liverpool FC er favorittlaget. Han trener taekwondo også, men vurderer å slutte med det. Georg liker å se kule filmer, gjerne action- eller skrekkfilmer. Han leser bøker nesten hver dag.

Georg leser bøker nesten hver dag. Hjemme er veggene fulle av bokhyller, og på hytta har han lært å finne roen med en god bok.

> *– En god bok gjør at jeg blir veldig oppslukt og leser lenge. Det jeg liker med å lese, er at jeg slapper av og koser meg, sier Georg.*

Da de var yngre, pleide han og tvillingbroren å ha lesestund i foreldrenes seng før de la seg. Familien på seks bor i et hjem fylt med bøker. To vegger i stua er dekket med stappfulle bokhyller, og brødrene har også en bokhylle på rommet sitt. Når Georg våkner, kan han bare strekke ut hånda og velge en bok fra der han ligger, øverst i køyesenga.

Han leser ofte før han legger seg og når han kommer hjem fra skolen. På skolen har klassen lesestund hver dag, og læreren leser også høyt for elevene mens de spiser.

> *– Hun leser ofte andre bøker enn jeg ville valgt selv. Noen av dem er faktisk bra, mens andre er litt kjedelige. Vi har lest* Trollheim, *som er en serie med mange bøker. De første var ganske bra, men etter hvert ble de litt svakere.*

Skolen hans har skolebibliotek, og klassen får tilbud om å gå dit hver onsdag. Georg tenker det ville være lurt at det ikke var frivillig, for da kunne alle fått tips om gode bøker.

Når vi møter Georg, er skolestart rett rundt hjørnet. I sommerferien har Georg blant annet tilbrakt tre uker på familiehytta. Der har de ikke tv, og tvillingene har heller ikke smarttelefon med nettilgang. Georg tror hytteferiene er en viktig grunn til at han liker å lese. For det var der han ble vant til å lese mye. Han forteller at det er veldig rolig og fint på hytta.

Favorittbokseriene hans er *Harry Potter* og *Dødslekene*. Mange ganger har han lest boka først, og så sett filmen. Som regel synes han bøkene er best, fordi de går mer i detalj. Tolvåringen tror det har hatt betydning at foreldrene hans også er glade i å lese, og at de har mange bøker hjemme.

> *– Ofte plukker jeg ut en bok fra bokhylla fordi den ser interessant ut.*

«Det jeg liker med å lese, er at jeg slapper av og koser meg.»

Hva er det som gjør den interessant?

> ***– Det kan være størrelsen, jeg liker å lese både tykke og tynne bøker. Jeg ser også på forsiden og leser anmeldelsene på baksiden. Så gjetter jeg hvilken alder boka passer for.***

Han får også boktips fra venner og gjennom at moren anbefaler bøker.

> ***– Hun sier for eksempel at den er veldig bra, og at jeg må prøve å lese minst 50 sider. Stort sett gjør jeg som hun sier.***

For Georg er en god bok en bok som er spennende og vanskelig å legge fra seg.

Hva er det som gjør at du liker å lese?

> ***– Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det… Å lese en god bok er som å gå inn i en annen verden, som man kan bli veldig oppslukt av.***

De fleste vennene hans leser, selv om noen leser mindre enn andre. Han har venner som både har lest *Harry Potter*-bøkene, hørt på lydbøkene og sett filmene. Selv har han nesten aldri hørt lydbok, men tenker at det sikkert er avslappende.

> ***– Det er ofte lettere å snakke om filmen enn om boka den er basert på, selv om boka er bedre, forteller han.***

Hvorfor tror du noen barn ikke liker å lese?

> ***– Kanskje de synes det er kjedelig? Eller kanskje de er mye på skjerm og derfor synes det er vanskelig å konsentrere seg? Eller kanskje foreldrene deres ikke liker å lese, eller de ikke har mange bøker hjemme? Hvis foreldrene dine ikke liker å lese, kan det kanskje bli sånn for barna også?***

Hvordan kan man hjelpe barn til å finne bøker de liker?

> ***– Man kan gå på biblioteket og titte, og få tips fra bibliotekaren. Og så må man bare prøve, og ikke gi opp. Hvis du leser det første kapittelet, er det lettere å begynne på det neste. Og plutselig har du lest hele boka.***

Hva tror du voksne misforstår om barn og lesing?

> ***– Kanskje skjønner de ikke alltid hva barn har lyst til å lese. Selv om de likte en bok da de var barn, betyr ikke det at barn liker den i dag.***

Hvis du satt i Lesekommisjonen og skulle få flere barn til å lese – hva ville du gjort?

> ***– Kanskje hatt skolebibliotek og skolebibliotekar på alle skoler. Og så sørget for at det finnes et stort utvalg bøker der, så alle finner noe som passer for dem.***

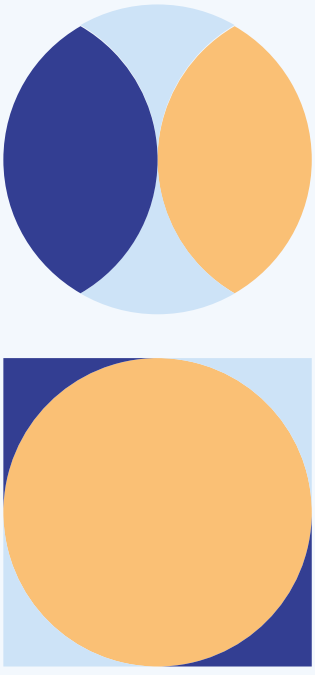

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguiden

Overordnede spørsmål med tilhørende underspørsmål:

1. **Hva synes du om det å lese?**
    a. Liker du å lese?
    b. Hva leser du?
    c. Når leser du?

2. **Når har du lyst til å lese?**
    a. Er det noe som gjør at du mister lysten til å lese?
    b. Leser du på flere språk? Er det mulig å finne bøker på alle språkene du vil lese bøker på?
    c. Hva er viktig for at du skal ha lyst til å lese?
    d. Hva kan få deg til å ha lyst til å lese?

3. **Hva trenger du eller vennene dine for å lese mer?**
    a. Blir du lest høyt for? Hvem leser høyt for deg? Hva synes du om det å bli lest for?
    b. Hvor finner dere bra bøker? (Hvem hjelper dere å finne bra bøker?)
        i. Biblioteket?
        ii. Venner?
        iii. Andre steder?

4. **Hva kan skolen eller læreren gjøre for at du vil lese mer?**
    a. Leser læreren høyt for dere i klassen?

5. **Hva er deres ene viktige tips til de som bestemmer for å få barn og unge til (å få lyst til) å lese mer?**

Vedlegg 2: Medvirknings-opplegg for barnehagebarn

Navn på barnehage	
Kontaktperson	
Kommune	
Dato	
Antall barn	
Alder og kjønnsfordeling	

Send inn til cbm@kulturtanken.no innen 15.september – Alle barnehager som deltar er med i trekningen av et forfatterbesøk i barnehagen.

Medvirkningsopplegg:

To voksne er til stede, en gjennomfører opplegget og en skriver referat. Den voksne som er referent, skriver ned barnas innspill – i form av direkte sitater.

1. Gjennomfør en lesestund i barnehagen med barna som skal medvirke.
2. Inviter barna inn i en samtale om lesing og leselyst. Under finner du spørsmål som du kan tilpasse til barna. Du kan selv justere spørsmål og rekkefølge.

Om bøkene i barnehagen

- Vet dere hvor bøkene i barnehagen er?
- Får dere være med å velge bok?
- Har barnehagen bøker som dere har lyst til å lese?

Fyll inn:

Om lesestunden

- Hvor liker dere best å sitte når dere leser?
- Hvordan føles det i kroppen og hodet når vi leser sammen?
- Hva gjør vi voksne som gjør at lesestunden blir hyggelig?
- Hvor ofte vil dere at vi leser bok?

Fyll inn:

Andre kommentarer og innspill:

Vedlegg 3: Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelse om lesing!

Regjeringen i Norge har gitt Lesekommisjonen i oppdrag å lage noen råd om hvordan man kan få barn og unge til å få lyst til å lese mer. For å kunne lage disse rådene må man vite noe om hvordan barn og unge leser i dag. Dette håper vi du kan hjelpe oss med ved å bruke noen minutter på å svare på ti spørsmål:

1. Hvilken klasse går du i?

a. 5. klasse
b. 6. klasse
c. 7. klasse
d. 8. klasse
e. 9. klasse
f. 10. klasse
g. Vg1
h. Vg2
i. Vg3

2. Kjønn:

a. Jente
b. Gutt
c. Annet / vil ikke svare

3. Leser du bøker?

a. Ja, på skolen
b. Ja, på fritiden
c. Ja, på skolen og på fritiden
d. Nei, aldri

4. Hvilke typer bøker liker du å lese? (Kryss av for alle typene du liker)

a. Romaner
b. Faktabøker
c. Tegneserier
d. Lydbøker
e. Andre type bøker

5. Hvor finner du bøkene du leser? (Kryss av for alle stedene som stemmer)

a. I klasserommet
b. På skolebiblioteket
c. På et annet bibliotek
d. I bokhylla hjemme
e. Hos venner eller annen familie
f. I bokhandelen eller annen butikk
g. Andre steder

6. Mange sier at det å få tips om gode bøker er viktig for at man skal ha lyst til å lese. Hvem tipser deg om bøker du får lyst til å lese? (Kryss av for alle som stemmer)

a. Venner
b. Søsken
c. Foreldre eller besteforeldre
d. Lærere
e. Forfattere som besøker skolen
f. Skolebibliotekaren
g. Andre bibliotekarer
h. Noen/forbilder på internett og/eller sosiale medier
i. Andre

7. Når leser du bøker? (Kryss av for alle som stemmer)

a. Når jeg er alene
b. Når jeg er sammen med andre
c. På lesekvart på skolen
d. På skolen, men utenom lesekvart
e. Når jeg er på biblioteket eller skolebiblioteket
f. På fritiden
g. Når jeg er hjemme
h. Når jeg har lagt meg for kvelden
i. På ferie
j. Andre ganger

8. Liker du å lese?

a. Ja, jeg elsker det
b. Ja, jeg liker det ganske godt
c. Jeg liker det helt ok
d. Nei, jeg liker det ikke så veldig godt
e. Jeg liker absolutt ikke å lese

9. Hva kan gi deg mer lyst til å lese? (Kryss av for alle som stemmer)

a. Mer tid til å lese
b. Bedre utvalg av bøker på skolebiblioteket
c. Flere bibliotekbesøk med klassen
d. Forfatterbesøk
e. At jeg kan lese det jeg selv har lyst til å lese
f. At jeg kan lese i fred og ro
g. At jeg kan lese sammen med andre
h. Mer lesekvart og lesetid på skolen
i. Å snakke om bøker med andre
j. At det finnes flere lydbøker for meg
k. Annet

10. Hva gjør at du ikke får lyst til å lese? (Kryss av for alle som passer)

a. At det ikke er bøker som passer for meg
b. At det er andre ting som er mer spennende å gjøre
c. At de voksne maser om lesing
d. At det er slitsomt å lese
e. At jeg ikke klarer å konsentrere meg om boka
f. At ingen jeg kjenner leser
g. Jeg har alltid lyst til å lese

Vedlegg 4: Supplerende figurer fra spørreundersøkelsen

Figur V1. Svar på spørsmålet «Hvilken type bøker liker du å lese?» Presentert separat for gutter og jenter, med undergruppering på skoletrinn. Her var det mulig å krysse av for flere alternativer.

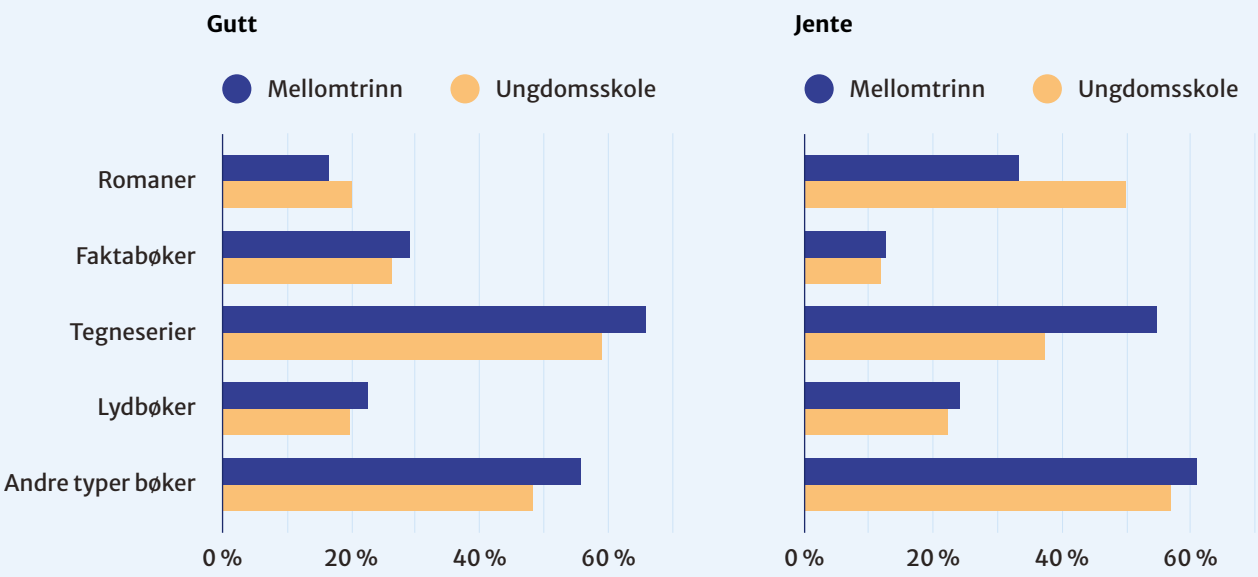

Figur V2. Svar på spørsmålet «Når leser du bøker?» Her var det mulig å krysse av for flere alternativer.

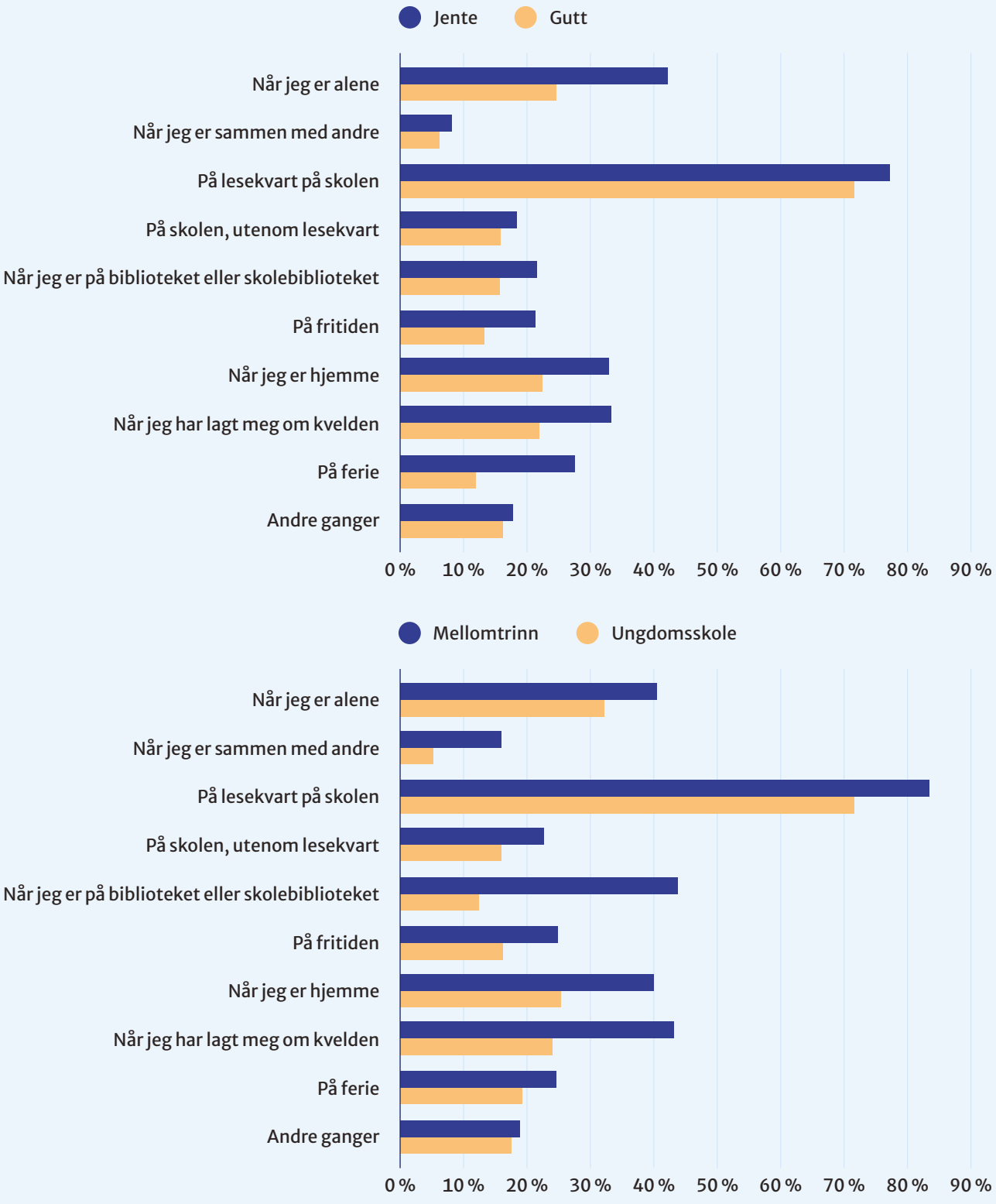

Figur V3. Svar på spørsmålet «Hva kan gi deg mer lyst til å lese?»
Her var det mulig å krysse av for flere alternativer.

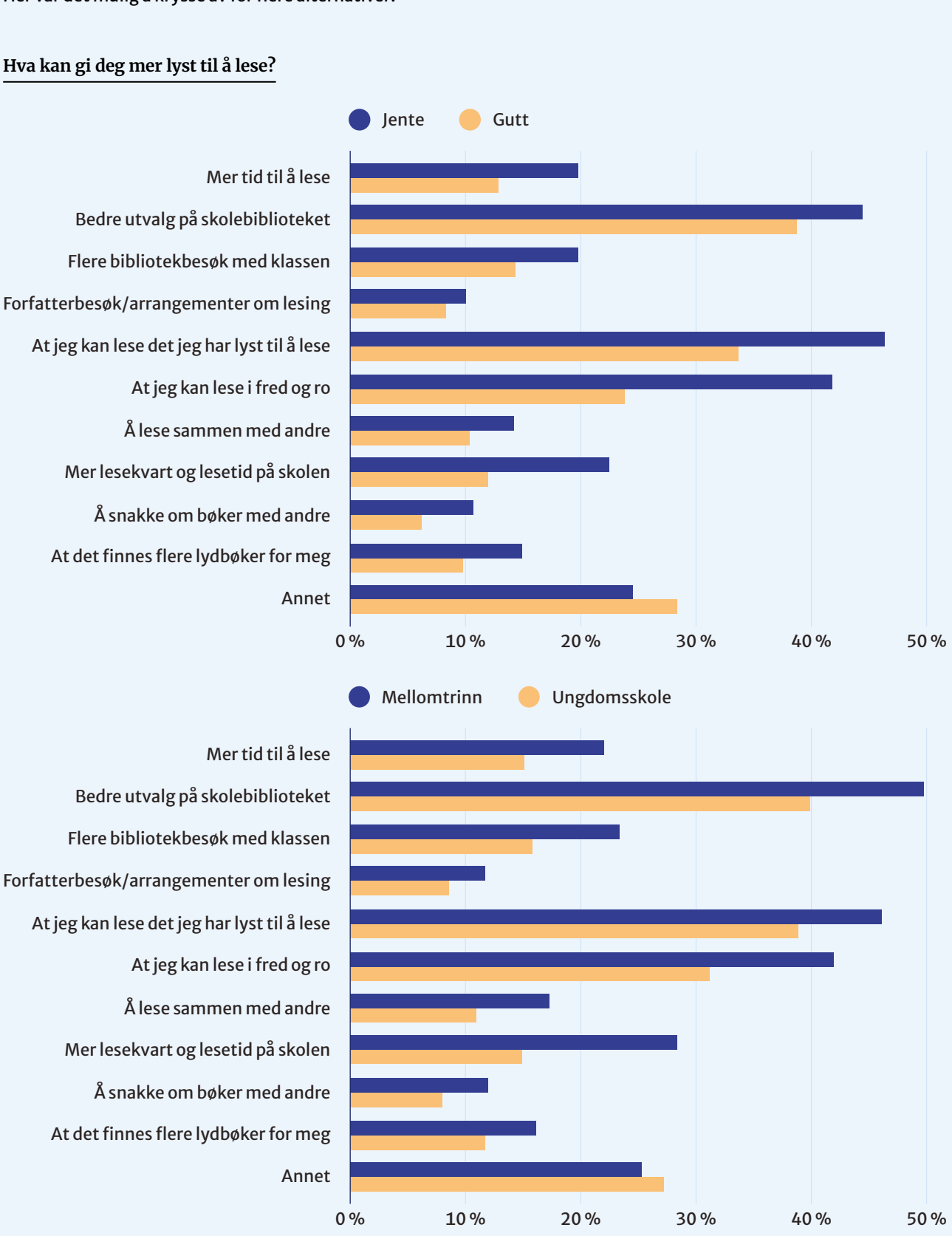

Les en god bok!

Om bruk av kunstig intelligens i arbeidet med rapporten:
KI-verktøyene ChatGPT og Microsoft Copilot er brukt til enkel språkvask og korrektur, samt til formulering av alternative tekster for universell utforming av digital utgave.

Portrettfoto i del 4: Marte Glanville/Kulturtanken
Forsidefoto og øvrige foto:
Kristin Stoltz Thomassen/Kulturtanken

Design: Dinamodesign.no
Trykk og innbinding: TS Trykk

Kulturtanken
Postboks 4261 Nydalen
N-0401 OSLO

Tlf.: 22 02 59 00
post@kulturtanken.no
www.kulturtanken.no

MILJØMERKET 2041 TRYKKSAK 0716

TRYKT I NORGE
NO - 4932

Kulturtanken

